

גליון מיוחד לבעיות המזרח

964

בתוכן: שלום בכבלים — מ. ע. אל"ף / מעולם לא היה הלבנון ערבי — האב יוסף עואד /
הערבאות בארץ־הפרת — אוריאל שלח / בסיס גיאופוליטי למדיניות ישראל — עודד קורלניק /
גיאופוליטיקה ויעוד — אתרן אמיר / מנסוליאוק עד לורנס — ד"ר ע. חורון / בחירות בלבנון —
"סופר מיוחד" / מיעוטים אובדים במזרח התיכון — "אבן אלח'ורי" / מדברי ימי המארונים —
א. דויחי / מעשיה הטובים של ממשלת הלבנון: מדיניות החוץ הלבנונית; ההבטחה שהופרה —
האב י. עואד / על הערבים — מאיר ג'ארוויס / באין לאומיות — אדורד עטיה / הנוער העיראקי
מתגר / תסיסה בלבנון.

לאחר הפסקה ארוכה שב אלף להופיע. הוא לא הופיע משום שלא ניתן לו הנייר שהוקצב לו. משום שכנראה לא היה נייר. על כל פנים לא במחסנים הרשמיים. עכשו נראה שהגיע נייר. ולכתביהעת מחלקים מנות, ואם גם מקוצצות. של "חומר גלם", ותקופת-מה, לפחות, אין לצפות להפרעות מיוחדות בהופעתם.

אכן, הפרעות מעין אלו ומחסורים מעין אלה אינם גופלים רק בחלקם של המש"תדלים, לייצר דעת קהל, לעצב את מח"שבת הצבור. הם פקדו, פוקדים, ויפקדו גם גורמים "יצרניים" אחרים, מלבד כתביהעת והעתונים. ובסך הכל אומרים שהמצב הזה שבו המדינה נתונה, מצב שבו ארגון המשק מתפרע, כוח-הקניה של המטבע מידלדל, השוק השחור תופס מעמד-בכורה מוחלט ומוכר, והשחיתות הצבורית והאישית עולה כפורחת, רבים אומרים שאין המצב הזה רע כל-כך, בסופו של דבר, מה יש? אפשר להסתדר. וגורמיים רבים, כאנשים רבים, אולי רבים מכפי הראוי, עושים חייל ו"מתבססים".

בתוך מחסום-האש הסמיך של גידופים הדדיים ונצחונות ומליצות ודמאוגייה-של ערב-בחירות מתהדקת, בשקט אך היטב, הברית הנאמנה של האינטרסים, של הנהנתנים מימן ומשמאל ומן האמצע, "קולקטיביים" כ"פרטיים", עמודיו של משטר-החיים ומבנה-המשק השולטים במדינה כיום. הברית הנאמנה של ה"כוללים" היהודיים למיניהם.

מה שלא יעשה השכל יעשה, כידוע, הזמן, ומה שלא תעשה אידאולוגיה יעשה שיתוף-הטפילות.

טפילות-שבתלות, ותלות-שבטפילות, נעשים אפיינים יותר ויותר גם למבנה המשק של המדינה גם למשטר חייה, חבילות מאמריקה, במשמעותן הפשוטה של המלים כבמשמעותן הסמלית, תופסות מקום מרכזי יותר ויותר בתפיסת-העולם, במדיניות, ביצור, במחשבה, ובחיי יומיום.

אין ברירה, אומרים, אנהנו תלויים. זה מדאס מאד, אומרים, אבל "ככה זה", מוכרחים, לקבץ גלויות, מוכרחים לנהוג לפי מדיניות-הגירה רברבנית, דקלרטיבית, נטולת כל תכנית שהיא, בלא שום זיקה ליכלתה של המדינה ולאינטרסים הממשיים שלה, וכיון שכן, מוכרחים לתלות הכל ב"דוד העשיר", ובתוך ה"מהומה הגדולה והתלות הגדולה והנוראה אפשר, וצריך, גם, "להתבסס".

הדוד היהודי-האמריקאי העשיר יש לו כמובן גם בעלי-בית שאל שולחנו הוא סמוך ומפת-בגו הוא אוכל, וככה קרבים אנו והולכים אל מצב שאולי אין לציירו היטב יותר מכפי שנצטייר בשורות אלו, כבדות הסמליות, ב"מעריב":

הגנרל מרשל לא נתן לבר-גוריון — שהלך נשען על מקלו בגלל התקפת המחנת — לרדת במדרגות, אלא הביא אותו למעליתו הפרטית המולכיה ישר לכניסה המיוחדת של שר ההגנה האמריקאי בפנטגון.

תסיסה בלבנון

דברי הקדמה לקנטרס שהוציא, בית ההוצאה הפניק" בניו-יורק בשם זה

ימי אי-שקט ושידוד-מערכות הם הימים האלה ברחבי המזרח התיכון. מצרים, עיראק וסוריה יודעות עתה מהומות וגילויים אלימים של מורת רוח כללית כלפי הממשלות. מורת-רוח זו גובעת הן מן המצוקה-מבית הן מן התבוסה במלחמת ארץ-ישראל — הרפתקה שמתחילה נגררו לתוכה המדינות הערביות במידה רבה משום שביקשו להסיה את דעת עמיהן מתרעמותיהם שלהם. גם בלבנון עזה מאד ההתנגדות למשטר הקיים, חרף הצנזורה, הטלת-המורא והמשטרה החשאית, וברור הוא שהארץ עומדת על עברי פי הפיכה ותמורה, אבל בלבנון סיבות אי-השקט הן מירדות במינן: המאבק הוא, בראש וראשונה, מאבק לקיומן של המסורת הדימוקרטית והאידיאולוגיה המערבית, אשר קבעו את ההיסטוריה של הארץ ועתה הן נתונות בסכנה. על עתידה של הלבנון כקהילה נוצרית חפשית וסובלנית מאימת הליגה הערבית, פועלידי הבריטים, העמלה לטבע את הלבנון בתוך מזרח-התיכון שיהיה נתון כולו לשליטה מוסלמית.

מפלגות האופוזיציה בלבנון, המרגישות בחיבותו של המשבר הזה הנכחי בקורות הלבנון, מתאחדות במאמץ נמרץ לשינוי המשטר. בזמן האחרון הצהירו בגלוי שהם שמים את אמונם ותקוותם בנוער הנוצרי הלוחם שבארץ, המאורגן באל-כתאייב (—פאלאנגה) ובראשו האיש פייר ג'מייל, כתגבורת לאופוזיציה בלבנון מתחילה עתה לבוא עזרה מן המהגרים הלבנונים, בפרט בארצות-הברית ובבראזיל.

בארצות הברית, ממלאים, כרגיל, את התפקיד הראשי בגיוס המהגרים העתון אל-הודא, בעריכת מנהיגים המוכר של כל המהגרים באמריקה, הפ"רופיסור סלים מוקרזול, וליגת-הקידמה-הלבנונית, שהיא ארגון-האם של כל חמישים איגודי המהגרים הלבנונים המהווים את הוועד-הלאומי הלבנוני.

הרבה אישים דגולים מקרב החוגים הלבנונים-האמריקאים נכנסים עתה למלחמה הזאת על חירות הלבנון ונשמתו. ראש-הארשון אלה הוא האיש שהתור חוצב-להלכות וחבל-הפחד שלו באל-הודא מחשמל את צבור הלבנונים-האמריקאים, האב יוסף עוואד, לוחם וחווה הממשיך את מסרתם הגדולה של האבות המארונים אשר משך מאות-שנים שמרו על הלבנון בחזקת ארץ החירות והאמונה ביבשת חשוכה, לא מכבר נחלצו רבים אחרים לימינם של הפרופיסור מוקרזול והאב עוואד — כמו, למשל, הפרופיסור חביב עיסא, הידוע בכינוי הספרותי אל-כפר-סע'אבי; ג'ורג' בוטרס נג'יים, המנהיג הפוליטי והפרקליט המ'הולל; וויליאם שיבלי אל-פע'אלי, חבר בית-המוקקים של מדינת אוקלאהומה, ועוד...

האופוזיציה כוללת כיום ארבע קבוצות עיקריות: אל-כתאייב, המונסיניך מוכרך ותלמידיו, הגוש-הלאומי של אמיל אדה המנוה, נשיא לשעבר, והוועד-לשחרור-לאומי, בראשות הנשיא-לשעבר אלפרד נקאש. מלבד אלה פועלים כמה מנהיגים בלתי-תלויים, ככמאל ג'נבלאט, המנהיג הדרוזי הצעיר, וז'יר-הפנים לשעבר, כמיל שמעון. ר' להבא.

הגליון הזה

כיום שורר שלום במזרח התיכון, בארץ הקדם כולה, הנפט האיראני מעלה אדל תבערה, אבל לפי שעה שורר שלום, ובארץ-הפרת פנימה — אף שאין שלום דהיורה בין ישראל לשכנותיה, ואף ש"בחמת-גדוד ובחולה ובתל-מותילה מתלקח חות תגרות כפעם בפעם — גם בה שורר שלום דה-פאקטו.

אבל זהו שלום כבכלים, כשמו של המאמר-הראשי בגליונו זה. שלום במסגרת אימפריאליסטית, בכבלי אינטרסים אימפריאליסטיים. שלום שבו כל הצדדים לוקים ומוכים. שלום נושא-מלחמה.

הערבאות בארץ הפרת, מאת אוריאל שלה, זו הרצאה מקיפה על הערבאות, אפיה ההיסטורית, שרשיה והתפתחותה, ועמידתה בארץ-הפרת. בסי פוק מיוחד אנו מביאים את הרצאה הזאת, שכל קורא ודאי ימצא בה חומר רב, חדש ומחשבה, למחשבה.

בפנים גיאופוליטי למדיניות יש-ראלית, הוא הפרק האחרון מחיבורו הגיאופוליטי של עווד קורלניק (יצא לא-מכבר בהוצ' טברסקי), והשני, "גיאופוליטיקה ויעוד", מאת אהרן אמיר, מביא בתוך השאר, כמה הערות והשגות על דברי קודמו.

הקורא אולי יתמה רגע על המקום הרב המוקדש הפעם ללבנון ולבעיותיה, אין אנו חושבים שמתוך איוו שרירות-לב או "אידיאליזם" אנו מייחסים ערך מיוחד ללבנון, בצדה של ישראל, כאבן-פינה לבנין חדש, מתקדם, לא-ערבאי של ארץ-הפרת, ויש לנו יסוד להניח שבדעה זו, ובשאיפה זו, שותפים לנו חוגים בעלי-משקל בלבנון פנימה, אולי כל החוגים המייצגים את הלבנון האמיתי.

בית ההוצאה הפניק" שבניו-יורק חפשי מעול הלחץ והצנזורה של רודני ביירות והוא נתון ביטוי לשאיפותיו של הלבנון האמיתי לשמירת מסורתיו העתיקות והנדיבות, הפניקיות והנוצריות, לקידמה וחרות, ולברית-אחים עם ישראל. מפרסומי בית-ההוצאה הזה לקוח חלק ניכר מן החומר "לבנוני" המובא כאן, ובראש וראשונה — ארבעה מאמריו של האב המארוני יוסף עוואד (ר' עמ' 5, 4). ה"פניק" הנאמן ועוד-הביטוי, יושב ארצות-הברית.

בחירות בלבנון: 1951, 1947 מאת סופר מיוחד, מספק אינפורמציה מקיפה ותפורטת על מאבקם הצבורי של כוחות האופוזיציה השונים בלבנון, והשאלות שעליהן נסבה מלחמת-הבחירות בלבנון קודם יום-הבחירות ב-15 לאפריל שעבר.

המיעוטים האובדים במזרח התיכון, מאת המתקרא, אבן אלחזיר, אף הוא לבנוני יושב ארה"ב, הוא מאמר מאלף, בתוכו כמסקנותיו, שנתפרסם בירחון (האנגלי) של הוועד הנוצרי האמריקאי למען ארץ-ישראל.

שְׁלוֹם בְּכַבְּלִים

להשתדל ככל האפשר לשמור על נייטרליות של המדינה על כל מקרה שלא יבוא.

מה עמדה תופסת ישראל? אצל כל מפלגות המרכז המושלות והבאות בחשבון הממשל עמדה זו ברורה מאד: להאריך ככל האפשר את תקופת השלום, להרחיב גבול במידת-מה במקרה של סיכוב שני, להבטיח ככל האפשר חסות מצד מעצמות המערב. אין עמון שום תכנית לשבירת הפילוג העדתי בארץ-הפרת. שום גישה חיובית כנגד נסיונות איחודה הערבי של ארץ-הפרת.

לא לחינם אמר בן-גוריון בנאומו שמפא"י היא „תנועת הפועלים של הציונות הכללית האמיתית“. אין בינה לבין הציונים-הכלליים, כולל את כל סיעות המרכז, שום הבדל בכל הנוגע ליסודות המדיניות הישראלית בארץ-הפרת. המחלוקת היא, בעיקרו של דבר, על אופן „החלוקה“ של כספי המגביות, ההענקות, המלוות.

...

מכל מקום, הכל דוגלים בסיסמת „קיבוץ גלויות“. דוגלים בכך מפני שזהו מעקרונות-היסוד של הציונות, אבל למעשה מנמקים את הדבר, באזני כל המבקש נימוקים, בצרכי הבטחון של מדינת ישראל: צרכי כח האדם לצבא ולמשק.

צרכי הבטחון של המדינה הם עיקר גדול מבחינת הגנתה, לצבא הישראלי נועד, בעצם, גם תפקיד של משחרר מכוח האלימות של הערבאות לגבי כל נדכאיה בארץ-הפרת. ההגירה לפי העקרון הציוני, ולא לפי העקרון של צרכי הארץ, מרבה את כח האדם, אבל אין היא מחזקת את אשיות המשק, על כל פנים לא בחשבון קרוב, והיא מחייבת תקופה ארוכה, ארוכה שלא לצורך, של חולשה — משתי הבחינות גם יחד, המשק הכושל ספק אם יוכל לעמוד במאמץ מלחמתי ממושך, כלשהו, והירידה הגדולה ברמתו הממוצעת, הגופנית והרוחנית, של כלל האוכלוסיה אי-אפשר יהיה לה שלא תשתקף במלוא משמעותה באיכוהו של צבא-ישראל.

...

האם יש בכספי החוץ להביא לידי הבראה מן התלות בעזרת-חוץ זו? הנסיון הכללי של מדינות ארץ-הפרת אינו מעיד כך. מיליונים הוזרמו לכאן בצורות שונות, ועל הכל בצנורות הנפט, וצד התלות שבמשטר על כל פנים לא נחלש. משטרי המדינות הללו, המקבלים תמיכת כספיים, הכספים משמשים להם בראש וראשונה להתמדתם.

האם ישראל יוצאת מכלל זה? העובדות אינן מוכיחות כך. משטרי החלוקה היהודיים למיניהם יש להם מסורת ארוכה בארץ מלפני היות המדינה, ושלוש שנותיה של מדינת-ישראל לא הוכיחו על שינוי בגישה. עובדה היא שמאות מיליונים נתבזבזו כדי שישבו רבבות רבבות מהגרים באפס כל מעשה, או, לאחר התרוקן הקופות, שיועסקו בעיסוקים של סעד.

...

השלום הקיים בארץ הפרת, שלום דה-פקטו, שלום של תלות בתמיכות-חוץ ופילוג-איבה עדתי, במסגרת של אינטרסים אימפריאליסטיים, הוא שלום של פירוד ושעבוד, שלום שהכל מנוצחים בו, שלום נושא-מלחמה, מלחמת עמדות שלא תפתור כל מאומה. מדינות ארץ-הפרת הולכות מפולגות — ומוכות ביחד, ישראל בהנהגתה הציונית, ישראל שאינה שוברת את מסגרת השלום-בכבלים, משתלבת בתוך סדר-השעבוד הקיים, נמצאת מחשלת את כבלי הפירוד והשעבוד. מ. ע. אר-ף

אין לדעת אם אמנם הולכים אנו לקראת כריתת שלום בין מדינת ישראל למדינות הערבאיות שניסו למנוע את קומה, אבל יתכן שאפשרותו קרובה יותר משהיתה.

התנגשויות הגבולים עם סוריה אין בהן משום סתירה לכך. הממשלה הסורית הנכחית עשויה ליפול שעה שעה, היא עומדת בעיקר בכוח חיל-השריון הסורי, החונה בדמשק. סכסוך אל-חמה יכול להעלות את קרנו של ח'אלד על-עצום ולקנות לו את תמיכת העם.

ובלא להכנס בנתוח פרטי התפתחותו של הסכסוך, דבר שקשה לעשותו בשעה זו, אפשר לציין בפשטות: בפועל, ואם גם לא במתכוון דוקה, גם הממשלה בישראל נשכרת מן הסכסוך מאותה בחינה ממש. המדינה עומדת ערב בחירות, וכל סכסוך חיצוני עשוי לסייע לגיוס המוני העם מאחרי הממשלה. עצם העובדה ששר הבטחון שלנו המריא בתוך ימי הסכסוך לחוץ-לארץ מעידה שאין מתיחסים ברצינות יתירה להתפתחות הדברים.

שלום מבקש גם עבדאללה, זהו אחד הטעמים העיקריים שהניעוהו לפזר את הפרלמנט הנכחי הסרבן, במצרים הזכירו בקשר לביקורו של טריגוזה לי שענין השלום נעשה קרוב יותר, פארס אל-חזרי הסורי עמד בלייק-סאכסס על אפשרות השלום עם ישראל.

אכן, גם אם תרחק כריתת חווי השלום, הנה אף עתה נתונים אנו בשלום דה-פקטו, וכל הצדדים משתדלים לתפוס עמדות יפות יותר, אם לקראת שלום דה-יורה אם לקראת תקופה ממושכת של שלום דה-פאקטו. התביעה הסורית בסכסוכי-הספר היא תיקוני גבול, מצרים הנהיגה את המטבע המצרי באזור עזה, ולאחר שהתבצרה באי טיראן החולש על מבוא מפרץ אילת הריהי עומדת להכניס את רגלה לנמל עקבה ולפתחו, והיא מבקשת לבצע תכניות התישבות בחצי האי סיני על ידי פליטים מפליטי ישראל, עיראק מחרימה רכוש עצום של יהודיה, לקראת המשא-והמתן על הסדר עם ישראל, אגב, שר החוץ הישראלי מצדו, בנאום בכנסת, סמך בפועל את ידו על עמדה עיראקית זו, באמרו שכל פרוטה ופרוטה מן הרכוש המוחרם תנוכה מחשבון הפיצויים לפליטים הערבים.

...

שלום זה דה-פאקטו הוא שלום במסגרת אימפריאליסטית. השלום מתקיים לא רק משום שצבאות המדינות הערבאיות נחלו תבוסה והן זקוקות לו כדי להתאשש ולא רק משום שהמשק הישראלי הכושל לא יוכל לעמוד במאמץ מלחמתי ממושך, כי אם גם, ואולי בראש וראשונה, מפני הלחץ האימפריאליסטי, קיסרות המערב מוכנות להשלים עם פגיעות רבות אף חמורות בפרטים, אבל המבנה המדיני הקיים רצוי להן בכללותו והן משתדלות לשמור עליו, הן בלחץ והן בתמיכות, הן בהענקות, והן במניעתן, גם מקל-החובלים גם מקל-הנועם מכוונים לשמירה על המצב הזה.

...

במסגרת זו של שלום אימפריאליסטי נערכים כל הכוחות לקראת אפשרות של סבוב שני בבוא מועד, עבדאללה מבקש שלום לשם שמירה על כוחו לקראת הזדמנות של הקמת „סוריה-רבה“. עיראק מבקשת את הקמת ממלכת-השהרון-הפורת, על ידי איחוד עם סוריה ועבר-הירדן וסיפוח הלבנון, איחוד שיהיה לטבעת-חנק מסביב לישראל. מצרים, שכדברי המכון הבריטי-הקיסרי-לענינים-בינלאומיים (בית צ'טהאם) אין הליגה הערבית משמשת לה אלא מכשיר למדיניותה-הלא-אומית שלה, מבקשת למנוע כל גיבוש האשמי וכל התפשטות ישראלית, כדי שתוכל לפרוש את חסותה המדינית והכלכלית על ארץ-הפרת. הממשלה הקיימת בלבנון, למרות אפיה הערבאית, אף היא נאלצת

מעולם לא היה הלבנון ערבי

את השם ערבי קוראים עתה שלא-ברוך על כל עמי המזרח-הקרום, ובכללם על הלבנון.

הרי זו טעות חמורה שחשוב הוא לתקנה. מפני מה מרבים אנו כל כך לשמוע על ארצות ערביות, שעה שלמעשה אין הארצות הנרונות יודעות כל הומוגניות גזעית; כמעט ונוכל לאמר שאין להן דבר משותף מלבד הלשון אשר כפה עליהן האסלאם.

הלבנון, משום קורותיו ומסרתו, ומשום מוצאם ותרבותם של רוב אוכלוסיו, יש לו אופי נוצרי בנבדל מכל ארץ אחרת במזרח-התיכון. במדינה קטנה זו יושבים נוצרים בני כל הכיתות, ואותם מיעוטים מוסלמים שנמלטו בימים עברו מרדיפות הסונים, בחופש ובשוויון. אבל כיום הזה, בתוך הבלבול שגורם השימוש הסלפני במלה ערבי, צפויה ללבנון, זה מרכז החירות מימי-קדם הסכנה שיאבד את מה שמבדיל אותו משכנותיו.

בזה אנו מביאים תרגום מאמרו של האב המארוני יוסף עוואד, יושב ארצות-הברית, שנדפס ב־8 לפברואר ש.ו. בעתון המהגרים הל בנונים בניו-יורק, "אל הודא", גדול העתונים שבלשון הערבית בארצות-הברית. המאמר בא כתשובה לסופר הדרוויי-האמריקאי, מר אברהם שוקייר.

היומון הערבי הברוקליני, "אסמיר", הביא בגיליונו מיום 8 בינואר 1951 מאמר מאת הסופר הדרווי, מר אברהם שוקייר, שבו שלל את זכר תנו למחות נגד מאמר מאת מיס דורותי תומסון ב"רושינגטון סטאר", שבו אמרה: "להוציא את תורכיה, איראן וישראל, המזרח התיכון הוא ערבי, ולהוציא את ישראל, המזרח התיכון הוא מוסלמי".

בפרט התרעם מר א. שוקייר על אותה פסקה במחאתנו שבה נאמר: "בעיני למעלה מ־250,000 המהגרים הנוצרים הלבנונים בארה"ב, בעיני יותר מ־500,000 שבאמריקה הלאטינית, ובעיני למעלה מ־500,000 הנוצרים שהם קבוצת הרוב בלבנון עצמה, אכן תיראה כפירתה הכוללת של מיס תומסון בהיסטוריה, בתרבות ובמסורת הנוצרית המיוחדת של הלבנון מורה עד־מאד".

אין אנו רוצים להתווכח עם מר שוקייר בדבר רים של סתם. תחת זאת אומרים אנו להביא לפניו עובדות היסטוריות. ראשית כל, מעולם לא היה הלבנון ערבי. הלבנון כלי-כולו פניקי. רבים הכובשים שפלשו ללבנון, ובכללם הערבים, אבל מעולם לא הכניע שום כובש את עם הלבנון ולא שינה את עצם טבעם. בהר הנישא שלהם תמיד היו בני-חורין מכיבוש. אמת, רבים דרכו בחופי ימו של הלבנון, אבל לא היה בכל אלה אחד שהצליח להשפיל את הלבנון. הכובשים לא יכלו אלא לבקש שילומים וערובות לכך שלא יתיצבו הלבנונים כנגדם על צד אויביהם.

שנית, שואל מר שוקייר: "אחרי ככלות הכל, מה מוזר בכך שמיס תומסון אומרת שהמזרח התיכון, להוציא את תורכיה, איראן וישראל, ערבי הוא? כלום אין זו עובדה שמעידים עליה הגיאוגרפיה, ההיסטוריה, הלאומיות, הכספים, התרבות, ושאר קשרים, אינטרסים ותקוות משותפות?"

אבל ההיסטוריה מפריכה את כל טענותיו של מר שוקייר. ההיסטוריה אומרת לנו — אם את כושטה מבקש מר שוקייר — כי מבחינה גיאוגרפית, גבול ארץ הערבים הוא ארץ-ישראל וסוריה מצפון; עיראק, אל-ג'זירה ומפרץ פרס ממזרח; האוקינוס ההודי מדרום; הים האדום ותעלת סואץ ממערב. ארץ הערבים כוללת רק את תימן, הג'אז, תהאמה, ג'יד וימאמה. תקופת זמן מסוימת כבשו הערבים את הארצות הסמוך כות, אבל אין ללמוד מכאן שיושבי הארצות האלו ערבים הם.

הלבנונים, כפי שמבהירה ההיסטוריה, הם צאצאי הפיניקים. אין אנו מבקשים ממר שוקייר אלא שיקרא את ההיסטוריה של הלבנון. יפנה נא אך אל האנציקלופדיה-בריטאניקה וידע כי אמת בפינו.

הטוען כי הלבנון ערבי הוא משום שיושבו דוברים ערבית, טענתו שטחית מאד. הלשון ה־ערבית הובאה אל הארצות אשר לגבול ערב

בלא התחשב ברוב ובמיעוט, צריך להיות מולדת לכל יושביו, בלי הבדל ובלי הפליה... אבל איך זה תרצה שנשקוט בראותנו שבארצות השכנות יש אחרים המונעים ממיעוטיהם שוויון-זכויות ומצהירים בתחיקותיהם, במאתנו זאת העשרים, כי מסד חוקיה של המדינה הוא האסלאם?

דבר זה דומה שאינו עוכר את רוחך. אבל מנר החך נדרכת גם נדרכת כשאנו קמים לתבוע את זכויותינו ולמחות שעה שקוראים ללבנון ארץ ערבית-מוסלמית. תכף-ומיד אתה קורא לנו קנר אים ותסוגתנים, ואתה מתעקש וטוען שנותנים אנו שלא-כהלכה בשאר יסודות שבארצנו... הכי הגיון הוא זה?

באמת ובתום-לב אנו מצהירים על אמונתנו ותקוותנו שיהיו כל יושבי הלבנון מאוחדים בלי הבדל דת ואמונה, ושיהיו לעם אחד שהפטרייר טיות הלבנונית מציינתו. אמונתנו ותקוותנו היא גם שבתחומי המשק והמדיניות יהיה שיתוף-פעולה עם כל המדינות השכנות, על תנאי שלא תיפגע עצמאות הלבנון וריבונותו ושלעולם לא ייעשה הלבנון מושבה לכוח כלשהו.

ולבסוף מודים אנו לך על נעימת ההתאפקות שבמאמרך, דבר המראה כי פטריוט טוב אתה ולבנוני נאמן.

במאות השביעית והשמינית, לאחר הכיבוש ה־מוסלמי. הלשון הרווחת בסוריה, הלבנון ובארץ-הנהרית משך כל המאה השמונה-עשרה היתה הלשון הסורית (הארמית). בקצת כפרים בסביבות דמשק, ובכמה כפרים בלבנון, נתקיימה אף עד 1880. עדיין היא מדוברת בקצת אזורים כפריים בעיראק. אם נתבונן התבוננות מדעית בשמותיהם של רוב כפרי הלבנון, נמצא כי שמות פניקיים הם. האמריקאים דוברים אנגלית. האם משום כך אנגלים הם, לדעת מר שוקייר?

מר שוקייר מכחיש שכיבושי האסלאם גרשו את הנצרות מתוך חלק גדול של המזרח התיכון. בתשובתנו על כך שוב שומה עלינו להפנותו אל ההיסטוריה העתיקה והחדשה בשאלה זו... וכן אל לו לשכוח את מאורעות הזמן הזה בכמה מן הארצות הערביות. איך הוצרכו אלפי אשורים לנטוש את אדמתם ואדמת אבותיהם ולהגר לבר ראזיל ושאר מקומות, איך הוצרכו אלפי נוצרים אחרים לצאת את ארצות מולדתם ולבוא עם הפטריארכים שלהם, עם הגמוניהם וכוהניהם אל הלבנון, למצוא בו מקלט ומעון-קבע.

צר לנו לספר על פורענויות אלו, אבל מר שוקייר מכריח אותנו לעשות כן כדי להגיד את האמת. האמת יש שהיא מאיבה...

כמוך, מר שוקייר, סוברים גם אנו כי הלבנון,

שרידיהם של ארוי הלבנון
היחדשו תפארתם כקדם?

ח ס ד י ה ש ל מ מ ש ל ת ה ל ב נ ו ן

הממשלה הנוכחית (זו של ריאד א-צולח — המע.) בלבנון, התוכל לזקוף לזכותה מעשים טובים כלשהם? אמנם כן, יש לזכותה קצת מעשים טובים, מהם מתחילת תקופת העצמאות הזאת מהם שחלו לאחר מכן. אילו נקטה הממשלה מדיניות שתהיה לברכה לעם, כי אז העריצוה וסגדו לה; כי אז היו מנהיגיה נחשבים מושיעי הלבנון וב- היסטוריה היו שמותיהם נרשמים בצד שמותיהם של פכר א-דין אלמעאני, האמיר בשיר הגדול, ויוסף כרם!*

החשוב שבמעשיה הטובים של הממשלה היה מאמצם הלוחם של „אנשי הדור“** לשחרר את הלבנון מעול זרים. סביב המאמץ הזה מאוחדים היו העם, כעשיר כעני, כמנהיג כאיש-הרחוב, כמסולמי כנוצרי. ב-1943 קם העם כאיש אחד נגד הנציב העליון הצרפתי שחבש את נשיא הלבנון וזיריו בבית האסורים.

עצם רוחה של תנועת העם, השלהבת אשר הציגה תה את דעת הקהל בלבנון, היה האיש הנכבד ונשוא-הפנים, הישיש הדגול והפטריוט הנאמן, מונסיניור איגנאציוס מוברך, הארכיבישוף של בירות, אשר יצא אל הרחוב, ובלשון חוצבת לה- בות קרא — הן בכנסיה הן ברחוב — למרד נגד המדכא. באומץ ובהקרבה השליך נפשו מנגד, ויצא אל מול קלע ופגיון. ואחריו הלכו כל עם הלבנון, מן הפחות ועד הרם שבהם, וכולם קורו אים להפיכת-דמים באם לא ישוחררו מנהיגי הממשלה.

כן, בעת ההיא היו „אנשי הדור“ אהובי דעת הקהל וכל המעמדות תמכו בהם בלי סייג. העם שמו בהם את כל תקוותם, וסברו שישומו קץ לתוהו-ובוהו השורר בכל מקום, בעיר גם בכפר. העניים קיוו שגבורים אלה יסירו מעל גביהם את משא המסים הכבד ויכוננו ממשלה פטריוטית באמת, שתביא אושר וצדק, בטחון ושלוש ללבנון- גים כולם.

אולם אנשי-הדור, שכורי שלטון ושכורי תמיכת העם, שקדו ככל אשר יכלו על טובתם ועל טובת קרוביהם ואנשי-סודם, ולעניים הניחו לשקוע במצוקה גוברת והולכת. הנה ככה נואשו העם, רחקו מן השלטון, וכל הארץ נשטפה טינה וכעס על הממשלה ואנשי-הדור.

אכן, לא מכבר עשתה הממשלה דבר הראוי לשבח ביותר, כוונתי לחוזה שעשתה עם הצרפתים, אשר לפיו קשרו את המטבע הלבנוני אל הפראנק. נשיא הקהיליה וראש הממשלה הסכימו שהכרח הוא לעשות את החוזה הזה על אף התנגדותה הרעשנית של ממשלת סוריה והתקפות המתמידות של העתונות הסורית נגד ממשלת הלבנון ועמו, התקפות שהחציפו עד-כדי לקרוא ללירה הלבנונית „הלירה הנוצרית“.

לולא פעולתה זאת הנפלאה של הממשלה — פעולה שאף מתנגדיה העריכוה — היה הלבנון סובל משבר ממוני שהיה מכלה את כל אוצרו. נוסף על כך עשה הנשיא בשארה אל-כורי כש- לעצמו כמה וכמה דברים ראויים לשבח, שעליהם הודו לו אף יריביו.

* פכר א-דין (1635-1572), מגבורי ההיסטוריים של הלבנון, מושל „הר“ שלחם בסולטן התורכי וסופו שנערף בקושטא; בשיר הגדול, מושל גבור בלבנון בשנות 1790-1840, מת בגולה בקושטא; יוסף כרם, גבור האכרים המאורנים בחצי המאה ה-19.
** כינוי מקובל כיום בלבנון לאנשי המשטר השליט ומקורביו.

הבטחה שהופרה

נמצאתי למד שהחיטה ששלחו ללבנון המהגרים שבאמריקה הביאה עזרה שאין-ערוך-לה בעת המשבר שבחורף שעבר, כשהיתה אימת רעב צפויה לעם הלבנון. סיבת המצב הזה החמור וה- אומלל היתה העובדה שסוריה הפרה את הבטחתה. להספיק ללבנון את כמות החיטה הנחוצה לו. סוריה לא עשתה זאת משום דלות יכולתה חטים שלה, אלא מתוך מאמץ מחושב לאלץ את עם הלבנון וממשלתו שלא לכרות חוזה-מטבע עם הצרפתים. שאיפתה של סוריה היא לשרור בלבנון ולנצלו כנצל מושבה בתחומי המדיניות, המשק והממונות.

דבר מוזר אשר לא-יאומן כמעט הוא, שלהוציא את חוזה המטבע עם צרפת, דומה שאין ממשלת הלבנון מסוגלת לצעוד צעד מבלי להוועץ בממטלה הסורית ולקבל את הסכמתה — ובכך מסתכנה כיומה היא לעשות כל דבר לקידום האינטרסים הסוריים ומתעלמת מאלה של הלבנון ועמו. ככה נחתם הסכם החיטה הראשון עם סוריה ותוצאותיו היו שפל ורעב. ככה נכרת ההסכם הכלכלי של „האינטרסים המשותפים“, הסכם שלפיו מקבלת סוריה 55 למאה מדמי המכס על סחורות הנפרקות בבירות ושברגיל נמכרים שני שלישים מהן בשוקי הלבנון. לשואו מחו העתונים והתלוננו העם על ההפסדים הנגרמים להם ולאוצר הלבנוני בגלל ההסכמים המקפחים האלה עם סוריה. הממטלה אטמה אזניה משמוע ושבה-חידשה את ההסכם (כמים*). באשר לחיטה אף הסכימה הממשלה לקנותה מסוריה במחיר כפול מזה שהציע ארגון המזון-והחקלאות של האו"ם; היא שכחה מה קרה בשנה שעברה לבריות שלטובתם היא אחת ראית.

פעולותיה אלו של ממשלת הלבנון נתקבלו בתמהון-תדהמה בכל החוגים הלבנוניים, בין ב- מולדת בין מעבר-לים. מה הן, מבקשים הכל לדעת, הסיבות לצייתנות עוררת זו, לנכונות ה- זאת לשרת את ממשלת סוריה?

ודאי יש סיבות נסתרות לכל אלה. סודות אלה אינם אלא הסכמים נושנים בין השייך בשארה אל-כורי וריאד א-צולח מזה ובין מנהיגי סוריה מזה. רואה אני לי לחובה להרים את המסך מעט ולתאר דרך-חירות את הקנוניות שנקשרו אך ורק כדי ליטול מן הלבנון את עצמאותו הלא- מית ולעשותו חלק מסוריה-רבה. דבר זה מבוצע על ידי תמרונים פוליטיים ומצפוניים קנויים; על ידי נכלים דיפלומטיים; על ידי שמתמרים לק- טול את הכינתיות הדתית ומונעים אנשי-דת — כמובן את הנוצרים שבהם בלבד — מהתערב בעסקי-המדיניות של האומה; על ידי שנוטלים את המשרות הרמות בממשלה מבני דת אחת ונר- תנים אותן למחזיקים בזולתה. עוד תחבולה היתה היחס האכזרי והשרירותי אל המהגרים הלבנונים — אל הללו שנולדו בלבנון ולהם שם רכוש, בתים, אינטרסים, אחים וקרובים, ועצמות אבות.

המהגרים הלבנונים הללו שתמיד היו כה נדיבים ובכל שעה שהיתה ארץ-מכורתם נתונה במשבר ובמצוק פתחו ידם להם. מהללו ששללה עתה האוצר- חות והלאומיות הלבנונית. בעצם העת ההיא נת- עצם יסוד דתי אחר על ידי 30,000 זרים שמ- חוץ ללבנון** הורשו להכנס לארץ, לקנות בה רכוש ולקבל את האזרחות הלבנונית על כל הז- כויות שאורחים לבנונים אמיתיים זכאים להן.

* בינתיים בוטלו, כידוע, ההסכמים האלה, לפי החלטתה של ממשלת דמשק — המערכת.
** הכוונה לפליטים מוסלמים מארץ-ישראל. — המע.

ראשונה נזכיר את עמידתו האיתנה בפני ריאד א-צולח שעה שניסח הלן, לאחר המ- אורעות האחרונים בארץ-ישראל, להיעשות מפקר-עליון של הצבא הלבנוני כדוגמת ראשי הממשלות של סוריה ומצרים שנית, התמיד הנשיא לסרב לתביעתו של ראש- הממשלה שיצווה על הצבא הלבנוני לעבור את הגבול ולהכנס לארץ-ישראל על מנת להלחם בצבא הישראלי, שלישי, דחה את תביעתו של ריאד א-צולח לצוות על גיוס- הוצה בלבנון. את שלושת המעשים הטובים האלה זוכר העם הלבנוני בהוקרה ובתודה!

לבד מן הפעולות שנמנו בזה, הרי כל דבר שעשתה הממשלה הנוכחית של הלבנון בתחומי מדיניות-הפנים, החוץ והמסים, ובאשר לחרות העתונות ושאר חריות, הוא מעשה רע ופוליטי.

המדיניות הלבנונית

מתוך „בלבנון כיום הזה“

מפרסומי בית-ההוצאה הפניקסי

נשיא הקהיליה וממשלתו מתפארים לאמור כי הם שהשיגו את העצמאות ללבנון ושחררתו מן המנדט הצרפתי. האמת היא שתחת לשמור על עצמאות-אמת ללבנון, כחפץ רובה המכריע של האומה, הכריחו את הלבנון להכנס לליגה של המדינות הערביות וכפתוהו אל האינטרסים של המדינות ההן — אינטרסים הנוגדים במישורים את מטרותיו של הלבנון עצמו. קידמה ועצמאות- אמת, מדינות הליגה הערבית הן, כידוע לכל, מדינות מוסלמיות תחת שלטון תיאוקרטי. הלבנון הוא המדינה היחידה שאין עליה חותם מוסלמי משום הרוב הנוצרי אשר בו, והרוב הזה בוחר שלא יהיה הלבנון תלוי בליגה הערבית, עם שיקיים יחסי שכנות טובה עם מדינות הליגה. רוב הלבנונים עודם מביטים בעין של חשד אל הליגה הערבית, משום שהרבה מנהיגים מוסלמים הכריזו הכרוז וחזרו שהליגה הערבית אינה אלא צעד ראשון לקראת ליגה מוסלמית במזרח, שת- חיקתה הקוראן.

הלבנון, ארץ שוחרת-שלום שאין לה כלי-נשק מלבד אידאליים רוחניים, נאלצה לעשות מלחמה בארץ-ישראל למען הארצות הערביות-המוסל- מיות, אף שהלבנון בשום פנים אינה יכולה להר- ויח ממלחמה שכזאת, ואדרבה, עלולה היא לטבול מיצירת תקדים שיהיה מסוכן מאד לע- תידה שלה. ממשלת הלבנון אף ביקשה — אם גם בלא הצלחה — לכפות חוק של גיוס-חובה כללי כדי להמשיך במערכה על צד המדינות ה- ערביות-המוסלמיות שעה שידרשו זאת האינטר- כים של המדינות הללו.

האופוזיציה מקבלת את הרעיון של שיתוף פעולה עם המדינות הערביות עד גבול ידוע, אבל אין היא מסכימה, למשל, עם שיגורו של הצבא הלבנוני לארץ-ישראל כדי להגן על הערבים.

הלבנוני עייפה נפשו לכל אלה והריוה מתחיל לנער את חצנו מן הערבים ומן הערבאות מכל וכל.

הערבאות בארץ הפרת

(הרצאה בחוג פעילי "אלף")

מצרים אפשר לה שתתפס לפן־איסלם, ולא על חנם שלובה בה הפן־ערביות עם חלום החליפות למלך קהיר. כשהיא לעצמה לעולם יעמוד בה ייחודה המצרי. אין לעקור את הפירמידות ופרעה ממצרים. אף מבחינת הגזע כמעט טהורה היא מבאי ערב. פלחי מצרים כולם, ואין צריך לומר הקופטים, שלא התאסלמו. הם צאצאי המצרים הקדמונים, והאפנדיה — ערב־רב של תורכים, אלבנים, ויוצאי קוקו למיניהם. לא לחנם יחסה הממשי של מצרים לשאר ארצות ערבאיות, במס־גרת "הליגה הערבית" למשל, אינו יחס של מחוז בירה כי אם של מנצל זר. צפון אפריקה הערבאית גם היא יש בה יסודות עצמיים, ברב־ריים, במדה מכרעת, ורחוקה היא מכדי שתוכל לשמש מרכז לפן־ערביות. חצי האי ערב, ערש הבדוים, הוא לבדו אולי יוכל להעמיד אומה ער־בית לעתיד לבוא, אבל לעולם לא יהיה המדבר הדל, — כשם שאף לא היה מעולם — מטרופול למדינות המסתערבות שמחוץ לו. ארץ הפרת היא היא הארץ היחידה השוכנת במרכז העולם הערבאי, יש לה מסורת של גדולה ערבאית, ואין למסתערבים שבקרה מסורת קודמת לתקופה הערבאית להתחסס עליה, מסורת זרה, העשויה לפגום בשלמות ההרגשה הערבאית שלהם... לא מקרה ושרירות לב הוא שלבית האשמים לא שימשה מכה כי אם כמקפצה לדמשק ולבגדד.

היעצרו הערבים כח ללאום את ארץ הפרת? היוכלו להילאם בתוכה להיותם לאומה? התוכל לקום תנועה ערבית הרת תנופה, כושר ביצוע והתלהבות יוצרת?

אפשר שאילו היתה ארץ הפרת, אולי בצרוף עם מצרים, נחתמת בתוך מין חומת־סין, היתה עולה כאן במשך הדורות תרבות ישובית, חרש־תית, רוחנית — הוזה מתנשם וחי, שהיה בכוחו לבנות אומה, אכן, הנחה זו כמעט אין בה כי אם שרירות בלבד. ראשית, אין שום ראיה לכך. ידענו תרבויות שקפאו על שמריהן מאות על מאות בשנים ולא יכלו לחרוג מקפאונן, והשנית — אין חומת־סין להקיפן בזה. ארץ הפרת העומדת בצומת יבשות וימים, לא תוכל להסתגר עוד.

ובעולם פרוץ זה — ספק גדול הוא אם יהיה בידי מסתערבי ארץ הפרת להקים הוי לאומי של ממש, הוזה גדול שאפשר לבנות עליו, עליו לבדו, חיים של אומה ותנועה לאומית. עירק, זו המדינה בת עשרים השנה, לא היתה עומדת אף שנה אחת לולא תמיכת הנשק הבריטי. אף את המסים מכפרי הכורדים לא יכלה לגבות בלא עזרת המטוסים הזרים. כורדיסתן היתה מגיעה לעצמאות, או נכבשת בידי התורכים. בגדד לא היתה יכולה להחזיק בה. אף בשפלת הנהריים לא היתה מא־ריכה להחזיק. מליון וחצי השיעים היושבים שם, עיניהם נשואות לאירן השיעית. אף בגדד עצמה יש לה מסורת ארוכה של שליטה פרסית — כמעט מעצם יום הווסדה. מאז התקופה הערבאית הקלסית לא ידעו הארצות האלו אלא שעבוד בלבד: פרסי, כורדי, מונגולי, תורכי, אירופי. ולולא חסות אחרונה זו אין ספק שכבר היו נק־רעות בין שכניהן זה כמה, גם אפשר ואפשר שלולא התגירה היהודית היתה ההגירה היונית.

בסוף המאה התשע עשרה, הגיע גל המחשבה הלאומאית מאירופה למזרח הקרוב, עלו גם בתוך דוברי הערבית שבארץ הפרת כבתורכיה, כבאיראן, כבמצרים, נבטיה של תנועה לאומאית; מצויין הדבר למדי, ראשונית ומבשריה של תנועה זו מבני המעוט היו, עיקרם מרונים ושאר נוצרים מן הלבנון ומסוריה, בהר הלבנון ובערי מצרים. הם שהיו ראשונים למגע עם אירופה, בעיקר עם המעצמה הראשונה במעלת התרבות של אז, צרפת, מדינת הנוצרים בקיסרות העותומנית.

לבה של מלכות העותומנים היה על גדות מיצר הבוספורוס, בקושטא, ועיקר כוחה וענינה בשני אגפיו, באנטוליה ובבלקנים מספקי חיל היניצ'רים, הצבא המקצועי של עותומניה. ארץ הפרת, מצרים ואין צריך לומר חצי האי ערב, היו לקושטא בגדר ארצות־ספר רחוקות. אהה לשנים נשלחו אליהן משלחות צבא תורכיות, להרים את קרן השולטן. אבל בעיקרו של דבר שלטו שם פחות עצמאיים למחצה, ושייכים ונסכים עצמאיים כמעט לגמרי.

רעאלי הבריטי השתלט על תעלת סואץ הצר־פתית, ולא ארכו הימים וצבא האנגלים נכנס שמה, "באורח זמני", להשליט סדר, ולא יצא משם — לאמיתו של דבר — עד היום.

כמו עתה כן גם אז, כמעט יותר משיקשו ה־בריטים לשלוט על הארץ הזאת גמרו אומר למנוע בה הקמת שלטון אחר. לפיכך עמדו לו ל"אדם החולה" הזור והזור מפני רוסייה המנצחת, לפיכך בחרו לשלוט על הנתחים שקרעו לעצמם (כספריסין — 1878, וכמצרים — 1882) בשם השולטן העותומני כביכול עד להכרזת המלחמה התורכית בשנת 1914. לפיכך נסו כל תקופת בין המלחמותיים להוריש את הצרפתים מדמשק ומ־בירות, לפיכך הם, היודעים את סכנתנו לשלטונם כאן אייבו את כוחנו מראשית ימי שלטונם. לשם כך הקימו את הליגה הערבית, ולפיכך הם תומכים ב"אדם החולה" הערבאי עד היום.

אף עותומניה, שבידיה היתה הרבנות על ארץ הפרת, לא התחילה נותנת עליה את דעתה כי אם במאה התשע־עשרה, כנגד ההתענינות היתרה שהתחילו מגלות כלפיה המעצמות. אז הוציא השולטן התורכי מבית־הגנוים של תאריו הרבים את התואר המוסלמי הזנוח, אמיר המאמינים, נתגלם בכך הרצון לפצות את עצמו בתוספת התוקף הרוחני, המוסרי, על אבדן הכח הארצי, עם שנקרעו ממנו בזו אחר זו מדינות מנחלותיו. היה בכך משום העלאת שוט נגד המעצמות המוס־למיות הגדולות: בריטניה על מונגי מוסלמיה (בהודו ובמצרים), צרפת (באפריקה הצפונית), רוסייה (בקוקו ובתורכסתאן). אבל אולי על הכל היה בכך נסיון ללכד מסביבו על יסוד האסלאם את אוכלסי ארץ הפרת, משקלה היחסי של ארץ הפרת בקיסרות העותומנית הלך ועלה במדה שנדחקו רגלי התורכים מאירופה, ונאמנותה של אוכלוסיה זו פחתה והלכה עם ההשפעה האירור־פית והופעת נבטיה של לאומאות ערבית.

אולם צפור נפשה של הערבאות היא בארץ הפרת לבדה. יכולה היא שתתפשט על ערב, יכולה היא לחשוב על מצרים ולהרחיק לכת עד המערב הערבאי הרחוק שבצפון אפריקה, עשויה היא אף לחלום על כבוש חדש של פרס, כבתקופת גבורתם של הח'ליפים. אך מרכזה האחד והיחיד לא יוכל להיות כי אם בארץ הפרת לבדה, הארץ הקלסית של הפן־ערביות, בה ידעה את תקופת הוזה שלה. כאן ישבו הח'ליפים הגדולים של העולם הערבאי כולו, בית עומאיה בדמשק, ובית עבאס בבגדד אחרי.

באין לאומיות

אנשים אירופים, ואלה שהתפתחו במתכונתה של הציויליזציה האירופית, אולי יתקשו לתפוס איך אדם גדל ועומד על דעתו בארץ שאינה יודע עת כל הרגשה של לאומיות.

כאשר משחר ימך אינך שומע אלא לשון אחת מדוברת — והיא לשונך שלך; כאשר כל הספרים שאתה קורא בהם או מקשיב להם, מגיל היגיונות והלאה, הם בלשון ההיא, ובעיקרם הם מספרים על אנשים שישבו באותה הארץ, בבתים הידומים לביתך, שאכלו אותו מין אוכל ולבשו ארזות מין בגדים; שעלילותיהם והליכותיהם, וכל אשר אמרו או עשו, מופרים לך וקרובים לך למשמע אוזן — כאשר אחרי-כן הולך אתה לבית-ספר שבו המורים הם עצמך ובשרך, ואתה קורא על אודות מלכים ומלכות וגבורים שחיו לפניך בארץ זו עצמה, שאתה מרגיש כי שלך היא, ומתוך כך מתחיל להוצר בקרבך רגש של מסורות — כאשר לבסוף אתה יוצא למדרשה בת ארבע-מאות שנה, וממנה אל אוניברסיטה ששנור תיה כפליים מכך; כשאתה בא ליטול את חלקך אתה במורשה הרוחנית והמוסרית שנצטברה במשך כעשר מאות-שנים, והיא נחלה שווה לכל האנשים שאתה יודע, או לרובם — כאשר מעט מעט מתעצם רגש-הקנין המוסרי שלך והוא מקיף מלך, ממשלה, צבא, צי, היסטוריה, לשון, כנסיה, ארץ, ועוד אלף דברים המוחשים יותר משהם נראים, שבאיזה אופן סמוי אתה שותף בהם עם עוד שלושים או ארבעים מליון איש, להוציא שאר באי-עולם — לאחר שבאו בכך כל ההשפעות האלו, ויצאת לאויר העולם, ואתה מוצר הומוגני, מצוין בתו של אנגלי או צרפתי או גרמני, יקשה עליך להבין לטיבה של ארץ שלא ידעה גם אחת מן ההשפעות האלו, תגובותיו של אדם שגודל בארץ כזאת זרות תיראינה לך ומוזרות, אם כי, לכשתעמוד על המסיבות, לא תיפלאנה מבינתך.

(מספרו האנגלי „ערבי מספר 1909“)

קשור אליה, הקשר היחיד שלו אליה היתה ההכנסה, ועובדיה לא היו מבני עמו. הם היו זרים משועבדים, בני חסות, או עבדים. הפיאודל המוסר למי לא היתה בו הרגשה של נחלה, נחלת אבות, הנחלה לגביו אינה אלא נחלת-מס בלבד. המלאכה והחרושת זרים היו לו לבן העדה השלטת ובוזיים בעיניו, אותן עשו זרים נחותים כמנהג ערב מימים ימימה, כצורפים היהודים בתימן עד היום הזה. הצביעה היתה מונופול יהודי, את מסגד עומר בנו להם אומנים מן הנוצרים, אף את נשקם עשו להם זרים. אף את מלאכת המלחמה עשו בשבילם זולתם, שכירים. תחילה היו אלה בני בריתם הראשונים, הבדוים. לפיכך, ומתוך שכנותם למכה מולדת האסלאם, גדול חלקם במורשת האסלאם. אך חיל שכירים אלה אפשר היה להחליפו בלא שיפגעו יסודי העדה, גם מן ההכרח היה להחליפו משנת-בססה העדה בכוח נשק, מאחר שתבע לעצמו חלק גדול מדי בשלטון ובפרייו, גם קשה היה לספק את תאורתם של שותפיהם אלה לשלטון, לאחר התקופה הראשונה, שבה אכלו בכל פה את ראשית הבז של ארצות פשיטתם. (ר' עמוד 14)

שבכותה ילהיב את העם, שאת ערכיה, או את קצתם, ובתפיסות שונות, יעמיד כנגד הערכים של ההווה הרקוב.

כנגד ערכי הכנסיה השלטת העמידו אנשי הרנסנס בסוף ימי הביניים את ערכי העולם העתיק. כנגד ההווה המאונגל העמידו האירים את תרבות הקלטים הקדומה. כנגד ההווה העדתי תחת שלטונו של השער-העליון העמידו היוונים את תקופת הזוהר הקדומה של הלאס. כנגד המשטר העותומני הרקוב והח'ליפאי העמיד את-תורק את התקופה התורכית הקדומה, אף נאחו בהת-יחסות על החתים, יושבי קדמת-אסיה בימים מקדם. גם נסיונות ההתחדשות באירן נעשים במשולב עם תקופת הזוהר האירנית, מלפני ה-כבוש המוסלמי, ובמצרים דומה שהתקדמות ה-מועטת כרכה במדת ההזדהות המועטת עם העבר הפרעוני הקלסי.

תקופת הזוהר הערבי בארץ הפרת, נותנת אחיזה לגאווה, לרהב, עד כדי התרברבות. האם יש בה משום אחיזה לשינוי ערכים, לתנועה לאר-מית מהפכנית?

הבדוים והעדה המוסלמית

כשהשתערו הבדוים בהנהגת החליפים הראשונים, יורשי מוחמד, צפונה, אל ארץ הפרת, לא היה שם כוח שיעמוד נגדם. פרס וביצנץ יצאו אך זה עתה תשושות וחדלות אונים גם שתיהן ממלחמת השמד בת עשרות שנים, שגם שתיהן עמדו בה, חליפות, על סף התבוסה הניצחת והכניעה. הארץ עברה תליפות מיד וכל אחד משני הצדדים הגדיל להרשיע בה ממשנהו. עם הארץ שגא את שניהם תכלית שנאה. כתבלי הספר של המדבר שלטו חילות העזר הבדוים של המלכויות הגדולות, ובכללם לא ראו לגלות התנגדות עזה לפושטים. צבא ביצנטי כמעט לא היה בארץ. כחפזון העמידו המוסלמים צבאות שיעיקרם מקרב עם הארץ, דובר הארמית, יהודים וכתות פורשים נוצריות שונות הנרדפות ע"י הקיסר באכזריות חמה, ככופרים. לא היה זה צבא למוד מלחמה. לא היה זה עם המגן בחרף נפש על חרותו. עיר אחרי עיר פתחה שעריה לפני חיל הבדוים תמורת כופר וחווה חסות. ממש כך היו פני הדברים גם בארץ היאור ובכל חוף אפריקה הצפונית, ואף בספרד (אם כי כובשיה לא בדוים היו כי אם ברברים בעיקרם). רק בפרס התשושה כבדה עליהם המלחמה. אולם גם ארץ זו שסועה היתה, במלחמת ירושת העצר שנתלקחה בה בין שני האחים הטוענים-לכתר, ראה האחד מן השנים להעזר אף בקיסר ביצנץ ובצבאו.

צבא הבדוים, המרחיק רכוב והמסתפק במועט, שחלקו אומן בידי טובי אנשי הצבא של ביצנץ ושל פרס, שהמוניו קנו להם נסיון קרבי עצום בפשיטות ומלחמתיות הבלתי פוסקות זה שנים רצופות. ולמדו להפעיל הטובים גדולים במרוכז — צבא זה נתגלה כצבא טוב למדי לפי מתכונת הימים ההם. אכן, לכבוש את אסיה הקטנה, דרך משל, גופה של מלכות ביצנץ, לא יכול בכל מאמציו. כאן לא נערכו כי אם פשיטות בלבד. כאן לא היתה הארץ חרדה ולא שסועה מבית. לא היה להם תומך מקרב עם הארץ, להפך, כאן נלחמו נגדו בחזקה, את אנטוליה לא כבשו הבדוים מעולם. הסלג'וקים והתורכים אחריהם הם שבצעו מלאכה זו.

כוחו הצבאי של האסלאם היו שבטי הבדוים. עריהם במערב הירדן, כבמצרים, כבעיראק, ככתוניס, לא היו בתחילתן כי אם מחנות אהלים לצבא הבדוים וימים רבים נשארו כך... דמשק, בירת בית עומאיה, בית החליפים הראשון, לא היתה כי אם בירה רשית, לצרכי האדמיניסטרציה של הנכבשים, שאגב עוד כמה דורות הוסיפה להתנהל בארמית, לשון הארץ, ובינונית, לשון משטר הקודם. דמשק קרובה היא אל המדבר, אולם באותה

בסיס גיאופוליטי למדיניות ישראלית

(פרק מן הספר "עקרונות הגיאופוליטיקה")
תכנון מדיניות ארוכת-טווח הוא בעל חשיבות היוניית למדינה. בלעדיו תעלה מדיניותנו על דרך החתחתים של פתרונות לשעה ולרגע, בלא שתוכל להקיף את שוליו של האופק הפוליטי. היא תתעה בערפל הכבד של אי-בהירות המטרה, ותהלך כסומא ללא מורה דרך.

בהירות המטרה היא צורך חיוני שאין לעבור עליו לסדר היום, ואם יטען הטוען: הן מטרתנו ברורה — קיבוץ גלויות, בנין המדינה לענפיה הכלכליים, המדיניים והחברתיים, תוך שמירה עירנית על קיומה ובטחונה; נשיב לו: אמנם נכון, אלו הן מטרות, אך היחסים בעולם הפוליטי מושגתים על הכוח, וכל חלקיה ואיבריה של המדינה מצטמצמים במכנה משותף זה. לפיכך, גם בטעננו כי מטרתנו היא קיבוץ גלויות, בנין הכלכלה, החברה, התרבות והיחסים המדיניים—מצטמצמות תכליות אלו בסופו של דבר במושג כוח. כל פעולה הנעשית למען המדינה, הן בתוכה והן מחוצה לה, מוסיפה כוח או מפחיתה כוח — כי מה הן פעולות בושתי כלכלה, חברה ודמוגרפיה אם לא שינויים במערכת-כוחות?

בהגיענו למסקנה זו אנו מעלים את המקדמה ההגיונית של המדיניות הישראלית, ומקשים: מהו הכוח הדרוש למדינת ישראל למען היא קיומה מובטח בכל מצב ממצבי הכוחות? ועל מקדמה זו של המדיניות הישראלית יכולה להשיב אך ורק מדיניות לטווח-ארוך, המבוססת על המחקר הגיאופוליטי. על מדיניות זו לקבוע את הכלית הכוח של מדינת ישראל.

עובדה היא, ללא ערר, כי מרחבה של מדינת ישראל היה בכל השלבים הגיאופוליטיים חלק אינטגרלי של איזור-הביניים. בימינו מרחבה הוא חלק אינטגרלי של איזור-הביניים המכונה בפנינו "איזור-הביניים המזרח-תיכוני". כתוצאה ממעמד זה מושפעת מדינת ישראל באופן אוטומטי מהחוק הגיאופוליטי של איזור-הביניים. לפיכך, תלוי המשך קיומה בשלושת התנאים הבאים:

- (א) שיוון-משקל בין המעצמות הגרעיניות — ברית המועצות וארצות הברית.
- (ב) רפיון.
- (ג) היותה כוח בדרגת "גוש חוסם".

בשני התנאים הראשונים היא קיומה קיום מותנה. בתנאי השלישי היא קיומה קיום עצמאי. קיום מותנה הוא קיום התלוי במצב האובייקטיבי של יחסי הכוחות בין המעצמות הגרעיניות. שיוון-משקל ביניהן או רפיון, הוא מצב כוחות אובייקטיבי שאין מדינת ישראל יכולה לשנותו ולהטותו לכאן או לכאן.

איוון כוחות או רפיון, לגבי מדינת ישראל, הוא מצב נתון המאפשר לה לקיים את עצמה כל עוד אין ערך מכריע לכוחה במאזן העולמי. מכאן שעם שינוי כלשהו במאזן הכוחות, עם נטיית כף המאזנים ויצירת אי-איוון בעולם הפוליטי — ישתנה המצב האובייקטיבי לרעה וקיומה של מדינת ישראל יועמד בסכנה.

לפיכך, אל לנו לבסס את קיום מדינתנו על מצב אובייקטיבי נוח, כי אם ליצור כוח אשר יעמוד איתן נוכח כל הסופות הפוליטיות.

מהיות קיום מותנה ויהפך לקיום עצמאי, לשם כך עלינו להשתחרר מתלותנו הנוכחית במצב האובייקטיבי הקיים. עלינו לפתח כוח אשר יתן לנו קיום עצמאי, כוח אשר ישא את עצמו במצבים הגרועים לבוא.

במצבנו הנוכחי אורבת לנו סכנה תמידית. בכל שעה ובכל רגע עלולים אנו להיות למרמס לאחת

מן המעצמות הגרעיניות — ברית המועצות או ארצות הברית — השרויות לפי שעה באיוון יחסי ובמצב של אי-התקפה. מצב זה מאפשר לנו את המשך קיומנו; כי לפי שעה לא צף אצלן הצורך המוחלט להשתמש באיזור-הביניים המזרח-תיכוני, ובישראל כחלק אינטגרלי ממנו. כבסיס-התקפה ודרך-מעבר, אך אם יצוף אצלן צורך זה ביום מן הימים — אין כוחנו כיום, יחד עם כוחן של שאר מדינות המזרח התיכון, יכול למנוע זאת. אין אנו ושכנינו נושאי כוח בכמות המסוגלת לבטל את ערכה של מדינת ישראל והמזרח התיכון כולו כבסיס התקפה וכדרך מעבר. כוחנו הנוכחי משול לקנה רך אשר משבר-רוח קל ירוצץ צהו. נשאלת השאלה: מהו הכוח אשר יתן לנו בטחון בעתידנו? התשובה לשאלה זו נגזרה גם היא מחוק איזור-הביניים, והיא: לשם השגת תכלית זו עלינו לחתור לקראת כוח בדרגת "גוש חוסם". משמע, מן הראוי כי כוחנו ימלא את התפרש הנובע מאי-איוון עולמי. מלוי זה ירפה את לחצן של המעצמות הגרעיניות על ישראל והמזרח התיכון כולו, הוא ייצור איוון עולמי חדש בו יהא לכוחנו ערך מכריע.

לפיכך בשעה שכוחנו יגיע לדרגה בה יהיה מסוגל למלא את התפרש הנוצר מאי-איוון עולמי — יהא קיומנו קיום עצמאי, כי תהא לנו בחירה חפשית של צירוף-כוחות אשר יתאים לתכליתנו. כוח בדרגת "גוש חוסם" יתן לנו אפשרות תמרון. מאחר שכוחנו יהא בעל משקל מכריע במאזן העולמי יעלה ערכו לאין שיעור בעיני המעצמות הגרעיניות — וכל אחת מהן תנסה לצרפנו לב"ריתה. נוכל לנהל מדיניות ביניים, אשר משמעותה מתבטאת במשפט זה: איים על כל אחד מן הצדדים כי תצטרף למתנגדו וסחוט משניהם. מדיניות מעין זו אפשר לנהל אך ורק בכוח בדרגת "גוש חוסם".

ככל אשר יגדל כוחנו מעבר לדרגה של "גוש חוסם", כן תהא חסימת דרכי המעבר באיזור-הביניים המזרח-תיכוני מוחלטת יותר. בתקופה בה יגיע כוחנו לרמה של כוחות המרחבים הגרעיניים תגיע החסימה והניטרליזציה של "איזור-הביניים המזרח-תיכוני" לדרגה הגבוהה ביותר ויכולתנו להפעלת מדיניות ביניים תהיה יעילה להפליא.

שכילתנו תסתכם לפיכך במשפט הבא: תכליתיה של מדיניות ישראלית ארוכת-טווח היא צבירת כוח בדרגת "גוש חוסם". כל עוד אין כוחנו בדרגה זו, שרויה מדינתנו במצב הצפון בחובו סכנה רבה לעתידנו.

ב. כהמשך לשכילתנו בסעיף הראשון אנו שואלים: האם מרחבה של מדינת ישראל כיום מתאים להקמת כוח בדרגת "גוש חוסם", האם אוצרותיו מספיקים לתכלית זו?

על שאלה זו אנו משיבים בשלילה. אין מרחבנו בממדיו כיום מתאים להגשמת תכלית זו. במרחב כמרחבנו לא נוכל, גם אם ננקוט את כל האמצעים, להקים ולכלכל אוכלוסיה ענקית הנושאת את עצמה, לא כל שכן כוח בדרגת "גוש חוסם". לפיכך, נוכח דלותו של מרחבנו היקפו הועיר, אנו זקוקים למרחב, "אוצר כוח", אשר יתאים מבחינת היקפו ואוצרותיו לקידום דרכנו לקראת תכלית הכוח של מדיניותנו הארוכה. "מרחב אוצר כוח" הוא הכמות המשוערת של כוח אשר מרחב מסוים עשוי להעניק להסתדרות המדינית היושבת בו.

מרחבה של מדינת ישראל כ, מרחב אוצר כוח אינו מתאים לתכליתנו. בממדיו הקיימים ובאוצר

רותיו לא נוכל לעולם לבנות כוח בדרגת "גוש חוסם". הוא צפון בחובו אך חולשה ורפיון שסופם חורבן והרס.

מהם, איפוא, ממדיו של "מרחב אוצר כוח" הדרוש לשם הקמת כוח בדרגת "גוש חוסם"? בהתאם להערכתי מתאים שטחו של "הסהרון הפורה" לתכלית זו. הוא מהווה "מרחב אוצר כוח" בו גלומות אפשרויות רבות לשם גידול כוחנו והתבצרותו. לפיכך, תכליתנו המדינית בתוך "איזור-הביניים המזרח-תיכוני" היא אחדות "הסהרון הפורה" תחת שלטון ישראלי. כשם שנוצרה הממלכה הרוסית על-ידי השתלטות מחוז סודל על הנסיכויות השכנות, והמדינה הצרפתית על-ידי השתלטות מחוז פריז על שאר מחוזות ארץ גליה; מדינת ישראל הגדולה תיווצר מתוך השתלטות המרחב הישראלי על "הסהרון הפורה".

אל לנו לשכות, כי ב, איזור-הביניים המזרח תיכוני אין אנו בודדים. מצפון לנו שוכנת המדינה הטורקית החזקה. על-סמך עובדה בלתי מעורערת זו, ועם קידום כוחנו והתבצרותו, תופיע המדינה הטורקית כבת-בריתנו החזקה והטבעית. הטורקים הם עם שנסיון ממושך לו במדיניות המושגתת על הימצאות באיזור-הביניים. לעומתם אנו כוח צעיר חסר נסיון; לא נגויים, איפוא, אם נטען, כי מבחינת לימוד תכסיסי המדיניות עלינו להיות תלמידיה של האסכולה הטורקית.

ככל אשר נתקרב לתכלית הכוח של מדיניותנו הארוכה כן נתקרב, במקביל לזאת, לקראת ברית טורקית-ישראלית. אשר תהא כעין "ציר אנקרה-ישראל".

ג

מאז ומעולם שאפו המעצמות לפצל את "איזור-הביניים המזרח-תיכוני" ליחידות פוליטיות קטנות. שאיפה זו היא חלק בלתי-נפרד ממדיניות באזור-ריביניים שאנו מכנים אותה "שיטת איוון הניגודים".

מטרתה העיקרית של שיטה זו היא לאפשר בכוח צבאי מצומצם לבסס שלטון יציב ובר-קיימא לזמן ארוך. מטרת המשנה שלה היא לפצל את השליטה על עורקי-התנועה של איזור-הביניים לשם מניעת אפשרות לחסימתם.

לשם הגשמת תכליות אלו הושגתה מדיניות זו על ארבעה עקרונות:

(א) פיצול איזור-הביניים ליחידות פוליטיות קטנות.

(ב) טיפוח סכסוכים ומלחמות בין שליטי היחידות הפוליטיות הקטנות.

(ג) יצירת איוון ביניהן.

(ד) הימצאותו של כוח צבאי מספיק לשם ניצול שלושת התנאים הללו.

הפיצול, הסכסוך והאיוון כובלים את ידיה של כל יחידה פוליטית ומונעים ממנה את האפשרות לפיתוח כוחה בקנה מידה העולה על זה של תפי קידה בתשבץ מדיני זה.

הואיל והיחידות הפוליטיות קטנות וחלשות הן — אין כל אחת מהן כשהיא לעצמה מסוגלת לערער את ההשפעה המכרעת של המעצמה המ"עונית. הסכסוכים והמלחמות ביניהן אף הם מונעים יצירת גוש פוליטי אחיד נגד אותה מעצמה. כן אין יחידה פוליטית אחת מסוגלת להתגבר על רעותה כי המעצמה כופה עליהן את איוון כוחותיהן.

די לה, איפוא, למעצמה זו לשגר כוח צבאי קטן אשר יתבסס באחד המקומות האיסטרטגיים של האיזור למען תוכל בכוח האיום המתמיד בו — למלא תפקיד של בורר, מפשר ומחליט על

גיאופוליטיקה ויעור

בשולי שני ספרים

„נטילת חלק בעסקי המזרח-הקרוב כמה כמושב בבורסה הגיאוסטרטגית של העולם“.
(א. א. ספיר: „ארה״ב והמזרח הקרוב“).

ב־1947 אמר האמריקאי א. א. ספיר, בספרו הנל, כי „המזרח הקרוב תופס והולך את מקומה של אירופה בתורת מרכז הכובד של העולם“ ולפני קרוב לשנה אמר הבריטי ג'ון קמח, בהרצאה בתל-אביב: „במשך השנים הבאות תיהפך מדינת ישראל לאותו הגורם, אשר יירש את מעמדו של השלטון הבריטי במזרח התיכון. היות וכעבור כמה שנים תעלה חשיבותו של המזרח התיכון בשביל אירופה המערבית לדרגת חשיבותו של הרוהר, והיות ובריטניה נמצאת בשלב של עזיבה, תיהפך ישראל לגורם המכריע בשטח-עולם זה“ („הבוקר“ 16.6.50).

באנגליה אין ג'ון קמחי היחיד המחזיק בדעה זו. בניסוחים שונים הביעה האישים הרמים ביותר שבצמרת השלטון הבריטי בשעת ועידת ה„קומונוולת“ שנתקיימה לא מכבר בקאנאדה, אם גם הוסכם שם — כפי שמוסרים מקורות יודיעי-דבר — שאת „התפשטות ההכרחית של ישראל“ יש להשהות ככל האפשר. על כל פנים, ספר מוסמך ורציני על הגיאופוליטיקה של אסיה, שהופיע בשלהי 1950 בלונדון, מונה את „ההופעה — שאין ערוך לחשיבותה — של מדינת-ישראל“ עם התמורות המהפכניות ביותר שחלו בשנים האחרונות ביבשת אסיה. בצד פיתוחה המתוכנן של סיביר, התנערותה של סין, וחלוקתה של הודו.

אכירי הליגה הערבית, דברי פן-ערב ושופרות משרד-החיצוני המצרי חוזרים ומטעימים בכל הזדמנות כי עיקר הסכנה שמדינת-ישראל נושאת ל„עולם הערבי“ היא ב„התפשטות“ הכפויה עליה. מדינאי קהיר מזהירים כפעם-בפעם, אם במרפיהם אם על ידי העתונים החשובים שבבירת האזור, כי „מדינת-ישראל רוצה להרחיב את גבולותיה עד הפרת“ (כך, למשל, מסרה סוכנות יונייטד-פראס עוד באוקטובר 1949), ובזמן האחרון אף מייחסים הם לה כוונות של הדירה להציה-אי סיני (ר' „הארץ“, 12.3.51). ג'מיל מדפעי, שהיה בתקופות שונות שר-החוץ של בגדאד, הזהיר עוד ב־1946 כי לכשתקום „מדינה יהודית“ בת שני מיליוני תושבים לא יהיה במזרח הערבי כוח שיכול לעמוד בפניה.

ומר פיליפ ג'סאפ, נציגה של אמריקה באו"ם, הביא בנידון זה, בכינוס העצרת בארמון-שאיו בפאריס ב־2 בדצמבר 1948, את ההשוואה ההיסטורית הבאה, המאלפת וכבדת-המשמעות:

„בהיסטוריה יש דוגמות רבות של מדינות שבראשונה לא היתה להן טריטוריה מוגדרת, ואחת הדוגמאות הללו היא ארה״ב, שהטריטוריה שלה, כמוה כשל ישראל, מוגדרת היחה רק מצד אחד ע״י הים, ובצד השני לא היתה מוגדרת כלל“.

קו לזמן ארוך

השוואות היסטוריות אין לקבלן קבלה פשטנית מדי. אף על פי כן אולי ראוי יהיה לשים אל לב כי בשנות ה־80 למאה ה־19, כתום מלחמת-השחרור של 13 המושבות, קשה היה למצוא במדינה הצעירה, הרופפת והיגענה, אדם רציני שיעז לחזות כי מקץ כמה עשרות שנים

פתרונות סופיים — כלומר, למעשה שליט שאינו נראה לעין.

בדרך זו שלטו הבריטים על איזור-השפעתם במזרח התיכון ואף מוסיפים לשלוט בו. הם דאגו לפיצולו למספר-מדינות גדול ככל האפשר ובתוך כל מדינה תומכים הם בכל בעל-גכסים שאמביצי-יות לשלטון לו, משמע, הם מפצלים את המפוצלים.

הבריטים אינם מניחים אף לקטן שבמרכזים הפוליטיים להתפורר מהיותם מעונינים בהתמדת קיומו ובריפיו; הם כורתים עמו ברית נגד אויבו ועם אויבו נגדו, מבטיחים הבטחות לצד אחד ובה בשעה מבטיחים הבטחות מנוגדות לצד השני. שתי זרועות למדיניותם: האחת לבושה אגרוף מוחץ והשניה עטופה כפפה של משי. כך נשמר הפסיפס המדיני, ודי לה לבריטניה לקבוע כאן כוח מצומצם ביותר לרסן בעזרתו כל אמביציות

תהיה ארצות-הברית הכוח הראשון במעלה בחצי-הכדור המערבי ותתפשט עד לאוקינוס השקט, וכי כעבור מאה וששים שנה תהיה מונה 150 מיליונים אזרחים — בחלקם הגדול, צאצאי מהגרים ממוצא לא-בריטי כלל וכלל, ממוצא נורדי, סלאבי וים-תיכוני — שתהיה מנהלת פעולות צבאיות באיי האליאוטיים ובטוניס, בצרפת ובאיי-שלמה, ושתיעשה המעצמה הגדולה שבעולם, בכל המובנים הבאים בחשבון.

נמצאנו למדים שבאותו פרק היטיבו בני-אדם שמוחוץ לארצות-הברית לעמוד על עוצם משמעות הופעתו של הכוח המדיני הזה החדש, יותר משעמדו על כך האמריקאים של הימים ההם. חכמי-מדינה ואנשי-מעשה אירופיים — ולא בוגפרטה בלבד — הבחינו בפוטנציאל האדיר של החטיבה הגיאופוליטית הצעירה, שמצד בריאות משק-הכספים שלה ויציבות גבולותיה, למשל, דומה היתה או להפתיע למדינת-ישראל בעת הזאת.

אין פלא בדבר, שיקשה מאוד למצוא כיום במדינת-ישראל אנשים התופסים אף כמעט את המשמעות האצורה בכוח בתקומת המדינה הזאת מבחינת המדיניות העולמית, את מקומה האמיתי במפתו הגיאופוליטית של המזרח, ואת החיובים שעתיד מקומה זה לכפות עליה במדיניות-החוץ והפנים שלה. צבור האנשים שהקים את המדינה דומה שחסר היה בעצם נסיון מדיני, מסורת מדינית, תפיסה מדינית רצינית. חסר היה גם חינוך מדיני, מלבד אותה מנה זעומה שהקנתה לו המציאות היומיומית המקומית, וזאת, עם כל מעלותיה, לא תמיד היא הטובה במחנכים. אולי משום כך נראה בה במדיניות הישראלית שהיא מוצלחת למדי באימפרוביזציות, אבל עדיין לא הראתה כוחה בנטיית קו לזמן-ארוך.

אפשר, כמובן, שיטוהו כנגדי: מה הכרח כלל שתהיה לישראל מדיניות לזמן-ארוך? ואפשר גם להוסיף ולהזכיר שגם בלי מדיניות כזאת „הגענו עד הלום“.

על כך אוכל להשיב: (א) שאכן לא „הגענו“ אלא אל אשר הגענו, ועגבולותינו האומללים כיום, וחומרת מצבנו הכלכלי, ובידודנו הפוליטי, הם במידה רבה מאוד תוצאת העובדה שלא היתה לנו מדיניות לזמן-ארוך; (ב) שפן-ערב, ובריטניה-הגדולה וברית-המועצות, ובמידה ידועה אפילו חברות הנפט וארצות-הברית, שלא להזכיר עוד מדינות, כצרפת למשל, יש להן קווים מוגדרים למדי של מדיניות ארוכת-טווח במזרח התיכון, וכל גורם המשתתף ב„בורסה הגיאוסטרטגית“ הזאת באין עמו מדיניות ארוכת-טווח, עמדתו וסיכוייו לקויים מראש, משקלו בהכרח קטן מכפי שיכול הוא להיות, והתפקיד שהוא ממלא הוא תפקיד סביל יותר משהוא פעיל.

מחשבה גיאופוליטית עצמאית, כמעט אפשר לאמר שהיא תנאי לעצמאות של ממש, על כל פנים היא תנאי למדיניות-חוץ יזומה, ארוכת-טווח, ובעצם היא גם תנאי למדיניות פנים חיובית ותכליתית. בסופו של חשבון, החוקים המוצלחים ביותר הם אלה ההולמים את המציאות הגיאופוליטית שבה הגוף המדיני נתון.

הבה נראה באיזו מידה נמצא גילויים של מחשבה גיאופוליטית עצמאית במדינת-ישראל, באיזו מדה מכוונים אלה אל המציאות הגיאופוליטית שלנו, באיזו מידה יש בהם לסייע לעיצוב מדיניות ארוכת-טווח.

„הסהרון הפורה“, יצירת שטח רצוף ואחיד מבחינה אתנית ותרבותית; ושאיפתנו כמובן, שיהא לו אופי ישראלי.

...

- לשם סיכום פרק זה נסכם את הנקודות העיקריות החייבות לשמש תכלית למדיניות ישראלית ארוכת-טווח:
- (א) יצירת כוח בדרגת „גוש חוסם“.
- (ב) אחדות „הסהרון הפורה“ תחת שלטון ישראלי.
- (ג) הומוגניזציה של „הסהרון הפורה“.
- (ד) הקמת ציר אנקרה-ישראל.
- (ה) הפעלת מדיניות בינים.

(ע. קורלניק: עקרונות הגיאופוליטיקה, הוצ'טברסקי, 1951).

פוליטיות החורגות מן המסגרת שקבעה להן האמריקנים הם תלמידי הבריטים בדרכי המדיניות, והם לומדים גם שיטה זו בשקדנות מרובה. ראייה לכך הכרויותיהם על שיוון-משקל בין ישראל למצרים ושיוון-משקל במזרח התיכון כולו.

לפיכך חובה על מדיניות ישראלית ארוכת-טווח, החותרת לקראת כוח בדרגת „גוש חוסם“ — לשבור שיטה זו מיסודה. משמע: לחסל את הבסיס האוביקטיבי שעליו היא נשענת. הבסיס האוביקטיבי של שיטת „איזון-הניגודים“ הוא הפסיפס האתני והסוציאלי של המזרח התיכון. יש בו יותר מדי עממים, שרידי עממים ומתע-תדים להיות לאומים; יש בו יותר מדי אמביציות פוליטיות קטנות ומפצלות; יותר מדי כוחות השואפים להינתק מן המרכז. היסול הפסיפס האתני והסוציאלי משמעותו הומוגניזציה של

התחמקות

מלבד מאמרים מועטים בשאלות גיאופוליטיות, הפזורים בעתונות הפריודית של השנים האחרונות, הופיעו עד כה בארץ שני ספרים בתחום זה: „גיאופוליטיקה של ישראל והמזרח התיכון“, מאת ד"ר אב. נ. פולאק (הוצ. ניומן, 1950), ו„עקרונות הגיאופוליטיקה“, מאת עודד קורלניק (הוצ. טברסקי, 1951).

ד"ר אב. נ. פולאק הוא, במידה זו או אחרת, איש רשמי, וספרו הוא אוסף הרצאות שהרצה לפני אנשים מאנשי הצבא הישראלי. משום כך, אולי, מתחמק הוא מבעיות היסוד הגיאופוליטיות שלנו, אבל דבר זה הוא גם המשווה להתחמקותו משמעותית.

בתחילת דבריו הוא מזדרז ואומר: „מוקדם עדיין להגדיר בדיוק מהו אותו צורך-הארצות שקשרים גיאופוליטיים של ישראל אליו אמיצים ביותר“. והוא חוזר על כך, בשנויי נוסח, כמה פעמים: „תכניות גיאופוליטיות עשויות להשתנות“ (ע' 107), „אין לראות את בעית ההקף הגיאוגרפי של תכנית אזורית כדחופה“ (ע' 139). כנגד זה הוא מעשיר אותנו בפראזות מוכרות למדי, על כך ש„נצחוננו הצבאי אין לו יציבות אלא בדרך נצחון אדיר עוד יותר בשטח העבודה והיצירה“, שבצדן הבטחה מטושטשת ש„הנצחון השני הזה ישליט את התפוררות מתנה האויב, ירבה את הקבוצות הלאומיות והסוציאליזם המבוקשת ברית עמנו“ (ע' 45). לאחר הדברים האלה לא נפתע למצוא (ע' 96) את מפת „שטחי היער של הקהק"ל“, שבצדה הערת ההסבר הנבונה: „הייעור הוא גם גורם גיאופוליטי“.

לאחר שהוא קובע, ש„אין גבולות טבעיים ברורים וחוקים שיבודדו את ישראל משטחים פנימיים של המזרח היתכון“, הוא מלמדנו את הלקח המועיל, כי „אין ברירה, והמסקנה היא עמידה על המשמר“ (ע' 63). הוא מטיב לדעת כי גם היום „לא יצאו דוברי הערבית ממצבם ההיולי“ (ע' 129), כי הערבאות, או התנועה הפן-ערבית, עודה נטולה ביסוס אידיאולוגי (ע' 136). גם יודע הוא כי חלק מן הנוצרים בארצות הסמוכות שואף ל„ברית עם ישראל ועם מיעוטים מדוכאים בקרב המוסלמים גופם“ (ע' 36), כי ישראל היא „פטרון טבעי למדינות השכנות“ (ע' 111), וכי יש לה „סיכויים שתרכז בהדרגה סביבה עמים שכנים שוחרי השלום והפיתוח“ (ע' 90). אבל עם כל אלה מדבר הוא על „צורת פן-ערביות הנוחה יותר לישראל, וצורה הנוחה פחות“ ומקווה ל„פשרה עם פן-ערביות“ הכוללת את דוברי-הערבית באסיה בלבד, להוציא את המצרים. משימותיה של ישראל בתוך כל אלה הן, מבחינה מדינית לפחות, סבילות בהחלט. עליה להתחזק, „להגדיל את כוחה העצמי“ — כאילו זקוקים אנו להשכלה גיאופוליטית כדי לדעת זאת. וההכרעה, ההכרעה לעולם היא בידי זולתה. בדוגמה האחרונה, למשל, „פשרה עם פן-הערביות האסיאתית“, „ההכרעה היא בידי מצרים“ (ע' 130).

ועל הכל, מוטב לברוח מפני הגיאוגרפיה, או אולי לברוח אל הגיאוגרפיה, אל מרוקיה... מוטב לחזות חזון מדיני, ארוך-טווח דוקה של „פן-שמיות“ שתקף כל מיני עמים — „וביחוד את חבש“. דוקה הדבר הזה הוא בעיני מחברו המלומד של הספר ענין יריאלי מאוד, „אפשרות ממשית בהחלט, ביחוד אם יתפתחו הקשרים הישראליים-חבשיים עקב האינטרסים שלנו בים סוף“ (ע' 137)...

ארץ הקדם, ארץ הפרת

הגדרתה של ארץ-הקדם, ה„אורינט“, או „המזרח התיכון“, רחבה היא מאוד, גם גמישה ורופסת, בלשון מושגיהם של גורמים מערביים או עולמיים. יש כוללים בהגדרה זו את פלג-היבשת הודי מזה ואת אלג'יר ומרוקו מזה, את תורכסתאן מכאן ואת חבש מכאן. וכל המגדירים טעמים ונימוקים עמם, והאינטרס שלהם עמם, מבחינתם של גורמים הפועלים במזרחו האסיאתי של היס-התיכון, דומה שארץ הקדם ניתנת להגדרה מצומצמת יותר ומגובשת יותר. מבחינה זאת כוללת ארץ הקדם גושי-ארץ נבדלים, כל אחד מהם מובהק בייחודו הגיאופוליטי, ההיסטורי, ובמידה רבה גם בייחודו האתני. הגושים האלה הם: (א) איראן, (ב) אנטוליה, היא תורכיה, (ג) מצרים ובקעת הנילוס, (ד) חצי-האי ערב, (ה) „ארץ-הביניים“.

ארץ-הביניים, או כפי שקוראים לה חוקרים ומדינאים מן המערב, „השהרון הפורה“ או „הקשת הפוריה“, או כפי שראוי לקרוא לה, „ארץ הפרת“, היא הארץ הכוללת כיום את ישראל, הלבנון, סוריה, עיראק, והממלכה הירדנית-ההאשמית. היא ערש התרבות השמית הגדולה מימי-קדם, ערש הדתות הפנתאיסטיות והמונותאיסטיות הגדולות, מולדתם ההיסטורית של העברים. היא שכנה לכל אחת מארבע החטיבות הגיאופוליטיות האחרות שבארץ הקדם. היא לבה וצומת-דרכיה של ארץ-הקדם, היא יחידה גיאופוליטית מוגדרת לעצמה, שלמה-לעצמה. גורלה של ארץ-הפרת בכללותה הוא אשר יחרוץ, בסופו של דבר, את גורלה של מדינת-ישראל — ובתקופה ההיסטורית הקרובה, מדיניותה של מדינת-ישראל היא העשויה לחרוץ

את גורלה של ארץ-הפרת. אולי יצדק האומר, שהיא „יעודה“ לחרוץ אותו.

אמיתות-יסוד אלו, שד"ר אב. נ. פולאק מתחכם כל כך להתחמק מהן, כפי-שראינו, נהירות הן למדי למר עודד קורלניק, מחבר הספר השני שאנו באים לדון בו, „עקרונות הגיאופוליטיקה“ (ובסוגריים יורשה לנו להוסיף כי אולי לא מקרה הוא ש„ע. קורלניק הוא דוקה, כפי שמעידה עליו ההוצאה, „כלכלן צעיר, יליד הארץ“). לא לחינם אמר אבא אבן בשעתו כי רק „בשנים האחרונות, כאשר גדל נוער שנוולד במולדת, באה על הביטוי גישה חפשית יותר“ אל הסביבה). ספרו של ע. קורלניק, כפי ששמו מעיד עליו, עוסק בראש-וראשונה בעקרונות הגיאופוליטיקה בכלל, לכן אולי רצוי היה יותר, להלכת, שיהיה ספר כללי כזה מופיע לפני חברו הודן בתשומות („אפליקציות“) הממשיות של הגיאופוליטיקה מבחינתה של מדינת-ישראל. אפס, המחבר מתכוון גם, להניח יסוד לגיאופוליטיקה ישראלית עצמאית, כהצהרתו הצנועה בפתח הדברים, וזאת הוא שוקד לעשות בפרק האחרון, „בסיס גיאופוליטי למדיניות ישראלית“. הגישה הרצינית, המציינת את החיבור הזה, הקצר והתמציתי, בכללותו אינה נעלמת גם בפרק האחרון, ה„קונקלוד“.

ריאליזם

ע. קורלניק יודע כי „מדיניות המבוססת רק על שיקולים לטווח-קצר היא אימפרוביזציה, מאחר שהיא מתעלמת מן הצורך לקבוע את תכליתו הסופית של הכוח ואת הדרך להשגתה“ (ע' 16). והוא יודע כי „איזור-הביניים, בהיותו במצב של אי-אזון, ובאין עמו תנאים המבטלים את חוק הכרח-המעבר, נתון בסכנה מתמדת של הרס מדינותיו ואבדן“. זוהי — אומר ע. ק. — „טרגדיה גיאופוליטית של איזור-הביניים“, ואילו „הדרך האפשרית היחידה — בה צריכות ללכת ארצות איזור-הביניים, השואפות לבסס עצמאות פוליטית אמיתית — היא יצירת כוח בדרגת, גוש חוסם“ (ע' 40).

חובתה של מדיניות ישראלית ארוכת-טווח, החותרת לקראת כוח בדרגת „גוש חוסם“, היא, לדברי המחבר, לשבור מיסודה את שיטת „איזון-הניגודים“ שנוקטות מעצמות המערב במזרח התיכון (ע' 88). „הבסיס האובייקטיבי של שיטת „איזון-הניגודים“ הוא הפסיפס האתני והסוציאלי“, יש כאן „יותר מדי עממים, שרידי עממים ומתעתדים להיות לאומים, יותר מדי אמביציות פוליטיות קטנות ומפצליות, יותר מדי כוחות, השואפים להינתק מן המרכז“.

ועל כן:

- א. היסול הפסיפס האתני והסוציאלי משמעותו הומוגניזציה של „השהרון הפורה“, יצירת שטח רצוף ואחיד מבחינה אתנית ותרבותית, ושאיפתו כמובן שיהא לו אופי ישראלי“.
- ב. מטרתיה העיקריות של מדיניות ישראלית ארוכת-טווח הייבות אפא, להיות, כסיכומו של המחבר (ע' 89):
 - (א) יצירת כוח בדרגת „גוש חוסם“.
 - (ב) אחדות „השהרון הפורה“ תחת שלטון ישראלי.
 - (ג) הומוגניזציה של „השהרון הפורה“...
 - (ד) הפעלת מדיניות ביניים.

גיבוש — לא השתלטות

כל מי שעתידה של מדינת-ישראל הוא דבר הקרוב ללבו, ובפרט כל מי שחושב על עתידה בקטגוריות של בנין לאומי וקיום ממלכתי, ולא בקטגוריות של אידיאולוגיה יהודית-כללית או עולמית-כללית וזאת או אחרת, ודאי יראה את הופעת ספרו של קורלניק בקורת רוח. אף על פי כן דומה כי מתבקשות כאן גם כמה הערות של בקורת. דבריו של ע. ק. בכללם, ובפרט פרק הסיום, ובפרט-שבפרט סימום של אותו פרק, מצטיינים בניסוחם התמציתי, אבל במקומות ידועים הכרח היה, לדעתנו, להרחיב את הדיבור ולהוסיף נימוקים על הגדרות נמרצות ומסקנות חותכות. הדברים סופם שהם נשאים סכימאטיים למעלה מן הראוי.

ע. ק. מזכיר, למשל, את החובה של „הפעלת מדיניות ביניים“ ישראלית, אבל אין הוא מרמז במאום על טיבה של זו. כן אין הוא טורח כלל לבאר מה פירוש „הומוגניזציה“ של „השהרון הפורה“. תהיה זו פשטנות-יתר להעמיד את תהליך גיבושו של המרחב הצרפתי ואת התרקמות הלאום הצרפתי על „השתלטות מחוז פאריס על שאר מחוזות ארץ גאליה“ (ע' 85), אם גם נכון הוא ש„המדינה הצרפתית“ נוצרה בדרך כך, עיקר חולשתה של „ארץ-הביניים“ שלנו, או ארץ-הפרת, בכך שהיא ריקה מלאום, שמבחינה לאומית היא נמצאת במצב „היולי“, כלשונו של אב. נ. פולאק, אף אם אפשר להוועד למדינת-ישראל בארץ-הפרת תפקיד דומה לזה שמילא גליל פאריס בזמנו בצרפת, שמילא מחוז סודאל ברוסיה, שמילא פיאמונט באיטליה — הנה אין כלל מקום לדבר, אף בתחום של נבואות גיאור

מנפוליאון עד קורנס

פן-ערב

השומר, למשל, לרצועת-החוף הלבנונית בתהליך הגיבוש הגיאר פוליטי זה, הומוגניזציה של הארץ, ומן הבעיות הדימוגרפיות של הארץ בכללותה. העמדת דברים מעין זו כבסיס גיאופוליטי למדיניות ישראלית היא מוטעית, מזיקה, ומכשילה.

„ארץ הביניים“ תוכל לקום ככוח עצמאי בדרגת „גוש חוסם“ רק במסגרת אחדות עברית של ארץ-הפרת. את מדינת-ישראל אפשר לראות להלכה בחינת מנוף ואבן-גיבוש לאחדות הזאת. בכך החשיבות המהפכנית של תקומתה מבחינה גיאופוליטית. אבל בשום פנים אין לראות את ארץ הפרת כסתם „מרחב מחיה“ למדינת-ישראל.

„מדינת-ישראל“ היא לא רק שלב ביניים. היא גם יעודה להיות מושג-ביניים.

פוליטיות, על „מדינת ישראל הגדולה“, מדינה ש„תיווצר מתוך השתלטות המרחב הישראלי על הסחרון הפורה“ (ע' 85). יש ויש מקום, כנגד זאת, לדבר על תהליך של „הומוגניזציה“ לאומית של גיבוש לאומיות אחידה וחדשה, תהליך שבו ישראל היא שותפת, פעילה ומדריכה, על כל פנים בשלבי הראשונים, אלא שבסופו, או אף בהמשכו, נמחקת והולכת זהותה הטריטוריאלית, השלטונית והאתנית המיוחדת.

את ההערות האלה אנו מעירים לא מחמת איזו אנינות-דעת, ולא רק מחשש שיוכלו ניסוחיו של ע. קורלניק לשרת איזה גורם שוביניסטי במדינת-ישראל, אלא קודם-כל מפני שהעמדת דברים באור של „השתלטות ישראלית“ אינה פותחת שום דרך אל בעלי-ברית בתוך ארץ-הפרת ומחוצה לה, היא מתעלמת מן המקום המיוחד

שיטתית כל ביטוי מורכב יותר לרגש זה של רציפות. משתדלים לשמור את מצרים הפרעונית בבתי-הנכות, בתערוכות בינלאומיות ובסוכנויות תיירים, ולמנוע כל מגע קרוב מדי עם 15 מיליוני הפלאחים המשוועבדים, המכירים במוצאם ואינם מרוצים בסדר הקיים.

קסנופוביה מוסלמית

הנה כי כן לא היתה שאלה ערבית בנמצא שעה שהחלה ההתפשטות המודרנית. אחר כך, עד 1914 ולאחר מכן, לא היה לחסיסות המקומיות ולא כלום עם הערבות, ואף אם יש והתפיסה האירופית והניצוח הזר עטו עליה מעטה זה, העילות, שעה שנוקקו לעילות, היו בדרך כלל מוסלמיות; הן היו מבע לקסנופוביות הסותרות זו לזו, המציבות קבוצות מקומיות אלו כנגד אלו.

ב-1860 האירה המדיניות העות'ומנית הכושלת פנים לטבח הנוצרים בלבאנט. האישיות היחידה שהתימרה במאה ה-19 כערבית — עבדאלקאדר מן המערב — התאמץ להגן על קרבנות המוסלמים. 20 שנה לאחר כך קומם המהדי את שבטי הנגראידיים בלתי-הערביים; הוא הוכרע ע"י האנגלים והמצרים. רצח ארמניה הנוצרית בימי עבדאלחמיד, ואחר כך בימי המלחמה העולמית הראשונה, שסילק לשלוש-רבעים אחד מן היסודות העיקריים בפסיפס של הלבאנט, נעשה בידי התורכים והואסאלים שלהם, הנוצרים.

ב-1915, כשמשכה גרמניה את תורכיה למלחמה והשתים ביקשו סיסמה כדי לגייס את המירח ולקומם את אפריקה, הוכרזה „מלחמת הקודש“ המסורתית, המוסלמית, לא דובר על ערבות כל-עיקר, אגב, היה זה כשלון עלוב, והוא הוסל לאחר כמה שנים ע"י מוצטפא כמאל: ביטולה של החליפות הסונית לא עורר כי אם מעט אנחות מסביב לים התיכון; אם היתה התרגשות, היה זה באסיה המרכזית ובהודו, שפרס השיעית חוצצה ביניהן לבין הלבאנט.

1915-1918: איה הערבים?

עם כניסתה של תורכיה העות'ומנית למלחמה גייסו בעלות-הברית גם הן כל תמיכה ועילה שעשויות היו להצטרף אליהן, שאלת המזרח הגדולה העשויה להועיל, הצרפתים הסתמכו על היסודות הנוצריים בלבאנט ועל מסורת החסות הצרפתית. האנגלים בקשו להסתמך על הערבות, בבירות, בדמשק היו „ועדים חשאיים“ ערביים, אבל „חשאיים“ היו כל כך שהאנגלים לא יכלו להעזר בהם, כשביקשו האנגלים בכל זאת למצוא ערביים, הוצרכו ללכת למקום היחיד שבו היו בנמצא: לחצי האי ערב.

בשנות 16-1915 היו השלטונות הבריטיים השונים, משרד החוץ, משרד המושבות, הנציבות העליונה בהודו, שרות האינטליג'נס וכח, — מחזיקים בקאהיר, או בחצי האי עצמו כמה סוכנים מיוחדים ביותר. אחד מאלה, הקפיטן שקספיר, מהודו, קנה במחיר 5000 לירות זהב את „הנייטראליות“ של אבן-סעוד ואת משרת היועץ בחצרו. השליט הוהאבי מנג'ד משל בכפר גדול, ריאד, ובסביבותיו: שטח של כמה מאות אלפי קמ"ר, אבל מספר הבדוים שלו היה פחות ממספר הקילומטרים המרובעים. אוטומטית נשאר יריבו המסרתי, אבן-רשיד, משאמאר (שוב כפר אחד, האיל, שוב שטח כביר, שוב קומץ נודחים), נאמן לשלטון העליון של קושטא. היו אלה שעשו עים על טהרת נוסח ערב, אבן-סעוד לא סיכן את רוביו המעטים במלחמה בתורכים. הוא השתמש בהם לצרכיו הפרטיים, נגד אבן-רשיד. אבן-רשיד ניצח, שקספיר נהרג, השליט הוהאבי נקט עמדת זהירות, צריך היה למצוא משהו אחר.

(סוף בעמוד 15)

כאשר עלה נפוליאון בחוף מצרים לא מנו יושבי ארץ זו אלא מיליון נפש או שני מיליונים לעומת 8-10 מיליון איש בימי הפרעונים. בימי בית תלמי, בימי הפאטימיים, כאשר נכנסו הצרפתים לאלג'יר מצאו גם שם משהו מעין זה, בלבאנט היה ההרס שלם עוד יותר. לעת אמצע המאה ה-19 לא מנתה ארץ-ישראל (עבר הירדן מרחה, השומם כמעט, בכלל זה) אף 200,000 נפש, פחות מ-5% ממספר תושביה בתקופות שגשוגה בימי הקדם, שממה זו גוברת היתה והולכת זה 500 שנה. כבר במאה ה-16, בימי דון יוסף דוכס נקוסט, הוזיז של סולטן סולימאן המפואר, די היה להושיב כ-10,000 יהודים ספרדיים עותמנים כדי לשנות את שווי המשקל הדמוגרפי בגליל; במחצית השניה של המאה ה-19 הלש „השער העליון“ על כל רחבי פנים סוריה ומזרח-הירדן באמצעות כמה אלפי פליטים מוסלמיים שהביאם מקווקו, וכמה אלפי דרוזים נכשו להם חבל-ארץ שלם מידי הבדוים.

מן החדקל ועד האוקינוס האטלנטי היתה התפוררות השבטים והעדות כללית. המחוזות שבהם הדלדלה האוכלוסיה פחות היו הפחות ערביים; מארוקו, חבל הקאבילים, מצרים, הלבנון המארוני והדרוזי, חבל מוצול האשורית-הכורדי, וכי, נזווי-מדבר ששרדו, אך מבודדים מבחינה גיאוגרפית, רים זה לזה, נתונים לסכנה מתמדת מצד הממשל התורכי, שוד הבדוים, איבת הכל לכל.

בימי מסע נפוליאון, בימי כבוש אלג'יר (1830), מנה כל האזו הזה כולו (להוציא את חצי-האי ערב) לא יותר מ-12 מיליון נפש אדם, שחלק גדול מהם שבטי רועים ושאר יסודות מופקרים וטפיליים. לא יותר מ-4 מיליונים יושבי-קבע היו באפריקה הצפונית מערבה למצרים, ואולי פחות מכן בכל הלבאנט, ומצרים בכלל, בממוצע, לפי השטח בן-העירוב, אלא שעובד אך בחלקו הקטן, היתה הצפיפות בת 5 נפשות לקמ"ר לכל היותר, באיי הישוב, המופרשים זה מזה על ידי שטחי שממה, פוריים בשעתם, בהם היתה צפיפות ניכרת; בלבנון למשל, או בשטחי הדלתה של מצרים: בוו הגיעה הצפיפות בסוף המאה ה-18 עד 40 ו-50 לקמ"ר.

אין ערבות במאה ה-19

ובתוך אזור זה, אף לא צל של רגש משותף ערבי, של תנועה פוליטית, רוחנית או חברתית, אחוז הערבים, או היכולים להחשב כאלה, בקרב יושבי הקבע, שרק הם באים בחשבון הכלכלה, היה בטל גם במזרח גם במערב, באלג'יר, החייל הצרפתי הוא שערבב לראשונה את כל הילידים בכינוי אחד, חרף איבתם של הקאבילים (הברברים) אל הכובש הנוצרי, לא זהה האיכרות הברברית עד שהוכרע עבדאלקאדר, ראש הנוודים המסוערבים.

ורבות הדוגמות מסוג זה, קשה יהיה למצוא יוצא מן הכלל. נפוליאון, שהיה בעל טבעית-עין ולעתים רחוקות טעה בשיפוטו הפוליטי, לא ראה ערבים כשחפר את מורשת הפרעונים ויטד את מצרים החדשה.

אגב, הלך-רגשות מצרי, שלא לאמר פרעוני, היהו דבר ספונטאני על גדות הנילוס; כי הפלאחים, שמספרם גדל פי עשרה ויותר במשך 150 שנה, ומעולם היו הרוב העצום של האוכלוסיה, רובם הגדול הם צאצאיהם הישרים של אכרי מצרים מאז ומעולם, אף שהם מדברים ערבית, נשתמרו בהם האופי, המנהגים ואף דמות-הגוף של אבותיהם הקדמונים. יעיד אותו פסל מפורסם של „שייך אלבלד“ מימי הממלכה הקדומה, שכאשר הוציאוהו החופרים במאה ה-19 הכירו בו מיד את זקן כפרם, אבל האנגלים ועושי דברם מרשים

בחירות בלבנון: 1947, 1951

(מאת סופר מיוחד)

המועמדות לפרלמנט נמכרת בהכרזה פומבית, ואנשים בעלי עמדה ותוקף והשפעה מוכרים וקונים ומשלים, וכל זאת בגלוי ולאור היום, כאילו אין ממשלה ואין חוק ואין מונע, וכאילו היתה השחיתות בארצנו להרגל ולמנהג: אין מועמדות בלא תשלום, ואין תשלום בלא מועמדות, ועל אף כל זאת עדיין הודרוממותו ראש-הממשלה מתמר באובייקטיביות ובנייט-ארליזת גמורה.

17 הרוגים — ואבק בעינים

הלחץ שהפעיל המנגנון הממשלתי והטרור שהטיל בכפרים ובעיירות משך מספר השבועות שקודם הבחירות, — טרור שנתן פתח לשורה של התנקשויות ותיגרות דמים שיבולן נסתכם רש"מית ב-17 הרוגים ועשרות פצועים. — אלה היו ענין לשאלות בפרלמנט ולפניות דחופות, בעל-

ב-15 באפריל נתקיימו במדינת הלבנון הבחירות לפרלמנט החדש. המשטר הלבנוני, משטרו של ריאד א-צולח, השורר במדינה זה שבע שנים ויותר, משטר השוקד להגביר את משקלו של היסוד המוסלמי-הסוני בתוך האוכלוסיה מבית ואת תלות המדינה בליגה-הערבית מחוץ, הספיק להשניא את עצמו לרובו המכריע של עם הלבנון, בני כל העדות והמעמדות.

בצלו של משטר זה הסתבכה הלבנון, בניגוד גמור לרצון רובו המכריע של העם, במלחמת 1948, שפגעה קשה במשקה של המדינה, בחקלאות, במסחר, ובאוצר; בצלו נעשה המנגנון הממשלתי נחלה פרטית של חבורת שואפי-בצע ונוכלים, בני משפחותיהם של רבי השלטון, קרוביהם ומשמישיהם; בצלו ירדה פלאים הכלכלה הלבנונית, ששנים רבות היתה מאוזנת די-הצורך, ובצד התעשרותם המופלגת של חוגים הקרובים אל ה"קערה" הקיף העוני חוגים רחבים יותר ויותר מן הפועלים, האכרים והבורגנים-הזעירים; המשטר הערבאי בלבנון, הרקוב וחדל-המעש, לא הצליח אפילו להביא למדינה את מעטה-התרונות שאפשר היה למצוא, להלכה, במסגרת הליגה הערבית, ופרשת יחסיו עם דמשק רצופה-שלונות שערערו את כלכלת הלבנון; המשטר הערבאי אף הרחיק מעל המדינה חלק ניכר מהמוני המהגרים הלבנונים, הנוצרים ברובם, שברגיל חיוקו את הלבנון בחומר וברוח אף היו לו למשען-מדיני ומוסרי; על כל אלה יש להוסיף ולאמר, כי באקלים המוסרי הנבאש שהשליט המשטר הערבאי בלבנון התנוונו חיש היושר הצבורי, אהבת המולדת והנאמנות לאידיאלים, שבהם הצטיינו רבים מבני הנוער והמשכילים הלבנונים.

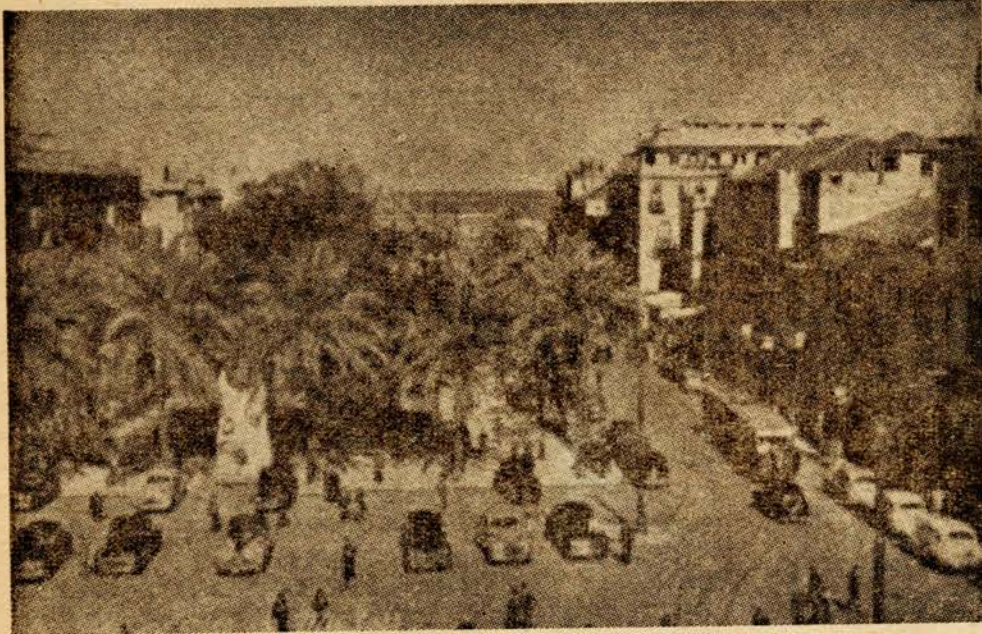
„ממשלת-מעבר“

הואיל וסעיף 29 של תחיקת הלבנון אומר כי הממשלה וראשה חייבים להתפטר ששה חדשים לפני יום הבחירות, אם רצונם להיות מועמדים לבחירה לפרלמנט, התפטרה ממשלתו של ריאד א-צולח למועד ותחתיה קמה ממשלה „ניטרלית ובלתי מפלגתית“, בראשותו של חג' חוסיין עווייני (אגב, ב-1947 לא התחשב ריאד א-צולח בסעיף זה שבתחיקה, והוא וכל שריו הציגו את מועמדותם גם „נבחרו“, מבלי להתפטר כלל תחילה).

האופוזיציה הלבנונית, שמעט-מעט נתלכדו בשורותיה רוב האישים, הגושים והחוגים העוינים את המשטר הקיים ואת דרכו במדיניות הפנים והחוץ, תלתה תקוות נאמנות בבחירות של ה-15 באפריל, משקפים זרים, שהכירו הכרה אינ-טימית את הלך-הרוחות במדינה, התנבאו בבטחון לתבוסה שלמה של ריאד א-צולח ומרעיו, לנצח חונה הגמור של האופוזיציה.

יום הבחירות בא לאחר שבועות ארוכים של פעילות פוליטית ותעמולתית קדחת, לאחר שמשך שבועות אחדים עמדה מלחמת-הבחירות במרכז עיסוקם של הצבור, העתונות, הממשלה הזמנית ומנהיגי העדות והמפלגות. ביום הבחירות עצמו היתה האווירה תוססת פחות מכפי המצופה, וגם מספר המצביעים היה פחות מן המצופה, מתוך כ-350,000 גברים בעלי זכות (קרוב ל-30% מכלל האוכלוסיה; בישראל, למשל, אחוז הוואכים לבחור הוא למעלה מכפליים מכך — המע), הצביעו בפועל פחות מ-50% במידה ידועה של תלות את מיעוט ההשתתפות בבחירות בנחשלותם של קצת מחלקי האוכלוסיה, אבל גורמים חשובים הרבה יותר מכך היו הסלידה והאדישות הצינית שציינו את יחסם של הרבה לבנונים אל המתרחש, מקץ מערכת-בחירות עשירה בשערוריות ובגילויי שחיתות ומרמה, וכן הפחד — פשוטו כמשמעו! — מפני מהומות ושפיכת-דמים מזה ומפני הטרור הרשמי-למחצה מזה...

התפקיד שמילאה „ממשלת-המעבר“, בראשותו של המוסלמי-הסוני חסיין אל-עווייני, היה מפוקפק מעיקרו, מאז ומכבר היתה דרישתם המשו-תפת של כל כוחות האופוזיציה שממשלת-המעבר תהיה ממשלת קואליציה, שתכלול את מנהיגי הגושים הפוליטיים השונים במדינה, לתביעה זו לא נענה איש-התככים ריאד א-צולח, הממשלה ה„נייטרלית“ שהעמיד במקום ממשלתו היתה חבורה של אדמיניסטרטורים, אשר ראשה, איש-רות:

„ככר הגבורים“ בבירות המודרנית

פה ובכתב, מצד חשובי האופוזיציה, ככמיל שבעה, כמאל ג'נבלאט, והמנהיגים המארוניים, אלפרד נקאש (נשיא-לשעבר), ריימון אדה (בן הנשיא המנוח, אמיל אדה), וא. בוסחאני, במסיבת עתונאים רבת משתתפים ארבעה ימים לפני הבחירות יצא כמאל ג'נבלט, שהופיע כראש „מפ" לגת הקדמה הסוציאליסטית" וכמועמד השלישי ברשימת האופוזיציה המאוחדת (לאחר אדה וש"מ עון), בהאשמות חריפות נגד הליכותיה של ממשלת המעבר וזעק מרה על משוא-פנים ורדיפות, בתוך השאר טען שהשלטון תופס „בני-ערובה פוליטיים" מקרב נכבדי הצבור במקומות שונים ומבקש ליטול בכך מן האופוזיציה את התמיכה העממית, בפרט האשים את סלים אל חזרי, אחיו של נשיא המדינה גרור הערבאות, בשארה אל-כורי, ואת „מוסוליני הקטן של הלבנון", אניס צאלח, „הבטחתי של ראש הממשלה על שמירת טוהר הבחירות וחירותן אינן אלא זריית אבק בעיניים", הכריז ג'נבלאט, חשובי עתוניה של בירות, כ„א-נהאר" ואחרים, תבעו את התפטרותו של החג' חסיין אל-עווייני.

החג' כמובן, לא התפטר, משוא-הפנים, הלחץ

עסקים עשיר, ידוע כערבאי ותיק, ובשנות ה-20 עשה כמה שנים בחצי-האי ערב, כבן חסותו של המלך אבן-סעוד, מהיותה ממשלת-מנהלים ולא ממשלת-מדינאים, לא יכלה לכוף את רצונה ומש-מעטה על הפקידות והו'בדרמריה, גם לוא רצתה בכך, וספק גדול אם רצתה בכך, פקידי הרשות, הקשורים ברובם קשר של אינטרסים וטובת-הנאה אל משטרו של א-צולח, שקדו „להתאים" את סידורי הבחירות כפי הרצוי להם ולאדוניהם האמיתיים — וממשלת-המעבר היתה מושכת בכ"תפיה ומבטיחה לחקור ולהמשיך ב„שמירת הנייט-ארליזת", „ללא כל משוא-פנים".

השחיתות

די היה לעקוב אחר העתונות הלבנונית בימי מערכת הבחירות על-מנת לעמוד על האווירה הציבורית-המוסרית הנבאשת שבה התנהלה מערכת זו, לעיניה — אם לא בחסותה — של ממשלת מעבר „נייטרלית", כתבי-העת הביירותי המצויר „א-צייאד", שאינו נמנה דווקא עם אויביו המוש-בעים של המשטר, כתב כשבעים לפני הבחירות

הטרור נתנו אותותיהם ביום הבחירות. הם נתנו אותותיהם במספר הגדול של הנמנעים מהצבעה ובטופו של דבר — בתוצאות הבחירות. אכן, המנתח את תוצאות הבחירות ימצא שגם אם לא מילאו את תקוות האופוזיציה, שצפתה למהפך גמור ביחסיה הכוחות, ולא קיימה את סבי רות המשקפים הנייטרליים, הרי גם לא הצליחו לזייף כליל את תמונת הלכי הרוח בעם הלבנון, וערערו קשה את עמדותיהם של ריארד אצולה ומרעיו.

אבל בטרם נסיים את הכתבה הזאת בסיכום התוצאות ובניתוחן, ראוי לנו למתוח קו משערר ריית הבחירות הקודמות. ב־1947, עד פרשת הבחירות של שנה זו.

25/5/1947

הבחירות של ה־25 במאי 1947 היו מעשה־זיוף שבגסותו ובממדיו עולה על הידוע אף בנת שלות שבמדינות המזרח התיכון. כאמור, לא הק פיד או ריארד אצולה להתפטר לתקופת מערכת הבחירות, ובחר „להשיג” על מהלך הענינים בפועל ממש, בלי מתווכים, וביד תקיפה. התוצאות זויפו בפירוש לפחות ב־40—50 מחוזות בחירה, ביחוד בהר־הלבנון המארוני. ראשי העיריות ומושלי הנפות נצטוו פשוט לשנות את כל התוצאות ולתת למועמדי הממשלה את מספר הקולות הנחוץ לנצחונם.

הסכם עם הלבנון — הפרי המבשיל

בהארץ מיום 28.5.1947 הובא במדור הכלכלי, מאמרו של ג. וייגרט, הכותב בקביעות בעניני משק המדינות הסמוכות, על „ארץ הארזים על פרשת דרכים”. ענין מיוחד ימצא הקורא בקטעים הבאים מן המאמר הנזכר:

מאז שחרורה של הלבנון מן השלטון הצרפתי והכרות עצמאותה עדיין לא ידעה ארץ זו תס בוכת כלכלית־כספית כזו שהיא נתונה בה בימים אלה. מלחמת ערב בישראל ותוצאותיה רבות־ההשפעה, שגרמו הפסקת יצוא חלק ניכר מתוצרתה החקלאית והתעשייתית לארצנו — מצד אחד, והניתוק המחלט משכנתה סוריה, כתוצאה מפירוק האחדות הכלכלית בין שתי ארצות הל־באנט מצד אחר — אלו הן העילות העיקריות למשבר הכלכלי בארץ הארזים, החולכת בצעדי ענק ובענינים עצומות כמעט לקראת פשיטת רגל גמורה. אנשי הכלכלה המועטים, בעלי רמה של כלתית המספיקה להם כדי לראות את הסכנה הנשקפת לארצם, מתירעים השכם והערב באוני ממשלת בירות שתשנה את מדיניותה, אך קולם כקול קורא במדבר.

קבוצת מומחים זו קבעה לא מכבר בכינוס שנערך בבירת הלבנון, שארצם עומדת לפני פרישת דרכים רבת־משמעות: יש שתי דרכים, שאין להן שלישיית, שאותן מנסחת הקבוצה בצורה זו: (1) הסכם שלום עם ישראל, שיפתח את הדרך להסכם־חליפים מסחרי אתה (ואכן יש משקיפים, המפרשים את דרישות האופוזיציה הלבנונית להתרחק ככל האפשר מן הליגה הערבית ולהת מסר ל„ענינים ולאינטרסים האמיתיים” של הל־בנון תחת להתמסר לענינים של כלל ארצות ערב. כרמז בכיוון זה) או (2) הגבלת היבוא בצורה נמרצה, שתגרום גם להפסד רוב הכנסות המדינה ממכס יבוא וגם להטלת משטר צנע פנימי חריף ביותר...

ברור שסוריה מסייגת לחלוטים מנסיונותיה הנואשים של בירות להחיות את האחדות לכל־כלית, שהלכה לעולמה. יש לחכות ולראות, באיזו משתי הדרכים — הסכם עם ישראל או הידוק ההגורה — תבחר שכנתנו מצפון.

שני מקרים בולטים נזכיר פה, לדוגמה בלבד. אם כי אינם „אקטואליים”, כמובן, יש בהם לאלף, בעיירה חרת־סחר נמנו בקלפי 246 קולות לטור בת אליאס רבאבי, המועמד של אל־כתאבי (ה„פלאנגה” המארונית), ועוד 100 קולות צרי כים היו לבוא במנין. לסוף נמצא פתאום שרבאבי זכה ב־200 קולות ואילו תקלא, מתחרהו, קבל 225. לשאלתו של משקיף מה קרה כאן, ענו הפי קידים: „תקלא המסכן, צריכים אנו לתת לו קולות כדי שיזכה בבחירה”. משוע יותר היה המ עשה בעיירה לוחפד. מכלל 576 המצביעים היו 500 בעד אמיל אדה, הנשיא־לשעבר, אבל מש הגיעו התוצאות לקלפי הרשמית המרכזית בבע־בדא, נמצא שאדה קבל 26 קולות בלבד!

שערוריית ה־25 במאי 1947 גרמה מיד לכאמל ג'ונבלאט, וזיר הכלכלה בממשלת הלבנון, שית פטר מן הממשלה בשאט־נפש. בנאום אל ההמון שנאסף אל ביתו הצהיר: „הפרלמנט שיכלול את הנבחרים החדשים הוא פרלמנט המתמנה במר־מה”.

בגליון ה־29 במאי 1947 של העתון „אל־הדף” נדפסה הצהרתו של הפרופ. כמיל שמעון, וזיר שהתפטר אף הוא:

„הבוקר נודע לפרופ. שמעון כי מספר הקולות בנפת כסרואן עלה במידה עצומה וכי הוא, פרופ. שמעון, זכה ב־10,000 מן הקולות האלה. כששמע זאת הפרופ. שמעון, הצהיר: זוהי מרמה גלויה. אינני יכול להתימר בכך שזכיתי בכל הקולות האלה מכסרואן ומג'בייל. מתנת הקולות הזאת אמורה להשתיק אותי ולמנוע אותי ממחאה נגד ריבוי קולותיהם של אחרים. זאת לא אקבל”.

זעקת חמש

אותו יום פנה האפטרירך המארוני אנטון בוטר רוס, „הפטריארך של אנטיוכיה הלבאנט”, אל ריארד אצולה בקריאה דחופה, לעריכת בחירות חדשות, הפשויות וטהורות. אבל יומיים קודם לכן קרא איגנציוס מוברך, הארכיבישוף המארוני של בירות, בכתב אל בשארה אל־כורי, נשיאה המארוני של המדינה, בדברים הנוקבים האלה:

„אף שאלוהים והעם הלבנוני הטילו עליך אחריות כה גדולה, ראית בביצוע הפשעים האלה בגלוי, בידיעתך ועל פי פקודות; הבה אפוא איעצך עצת ידך נאמן ללידו הרפה למען כבודך וטוהר מצפונך, נבקשך להתפטר ממשרת נשיא הקהילה כל זמן שאינך יכול להביא צדק ובטחון ללבנון ואינך יכול לשמור לה את החריות הדימוקראטיות, שחירות־הבחירה רות היא ראשונה בהן.

„אם אין הוד־מעלתך יכול להביא קרבן גדול ונחוץ זה למען הארץ, אנא פטור או־תנו אישית מלראות את אשר למראהו שוחת לבנו דם. שלח נא אותנו לכלל ונ־כפר את עוונותינו שבגללם קם משטר ה־עריצות והרדיפות הזה ובא חורבנה זה של הלבנון בידי אנשי הסדך”.

זעקת החמש על שערוריית ה„בחירות” והתבר עה לפירוקו המייד של הפרלמנט החדש, להת פטרות הממשלה ולהכרות בחירות חדשות קיפה את כל חוגי הצבוריות הלבנונית ושופרותיה, מעבדאלחמיד־כראמה, המנהיג המוסלמי־הסוני, ועד האמיר ארסלאן, המנהיג הדרוזי, מפיר ג'מייל, נשיא הפלאנגה ועד עבדאלחסיין שרף א־דין, המופתי של השיעים בלבנון, מן הלבנונים הניחתיים במצרים, במקסיקו ובארצות־הברית ועד המפלגה הקומוניסטית הלבנונית, הסטודנטים, מועדוני הנשים ומוציאי העיתונים בלבנון. כל אלה העלו חרס, הממשלה „צפצפה”, ומשלה. 55 צירי הפרלמנט, שבהם היו רק 6 מאנשי האופוזיציה,

קצת היסטוריה

דף מספר דברי־ימי המארונים

מאת א־דווייחי

„אם כי חלקם הגדול של יושבי סוריה עברו לדת האסלאם, הוסיפו הרבה נוצרים בעמקים ובערים לשמור אמונים לדת אבו־תיהם: חייהם היו הפקר, הם טבלו כל מיני רדיפות, נכונים לוותר על כל דבר שמחוץ לאמונתם.

„הללו בתוכם שחירותם יקרה להם כחייהם תרו להם מחסה בהרי הלבנון הב־צורים. שם נשאר, אכרים על פי נטייתם, חיילים על פי הצורך, ובאומץ־לב פיתחו את הארץ, אף קראו תגר על הכוחות ה־שולטים בדורס. קשי־ערפם שבר את סלעי הפסגות הרמות. זיעתם ודמם השקום והפ־רום, לא זו בלבד שהצליחו לחיות ולקיים את עצמאותם, כי אף הפילו פחדם וחיתתם סביב.

„וזו היתה תמונת יישובו של המזרח הקרוב במאה האחר־עשרה: היו קבוצות מבודדות של נוצרים, רובן מבוצרות ב־בנון, וסביבן מטה מוסלמית, המורכבת בעיקרה יושבי־הארץ שנתאסלמו וערבים מחצי־האי ערב שנשמעו ביושב־הארץ. „מצב הדברים הזה עומד בעינו עד היום. אי־הטובלנות המוסלמי שמר על טהרת המוצא הנוצרי, אכן, אף שרשאי מוסלמי לשאת אשה נוצרית, הרי נוצרי מעולם אינו נושא אשה מוסלמית. ההיס־טוריה אינה יודעת התנצרות־המונית של מוסלמים. הנה על כן נשאר דמם של הנוצ־רים בניימינו נקי מתערובת ערבית.

„לפיכך לא די ושטעות מדעית והיסטור־רית ברורה היא לבוא ולקרוא לכל דוברי־הערבית שבמזרח הקרוב, ערבים, אלא יש לדבר גם עוול קשה לגבי הללו שבמרוצת קורותיהם טבלו תלאות כה רבות ועמדו נוכח רדיפותיהם של הערבים על־מנת לשמור אמונים לגזעם, למסורותיהם ול־אמונתם”.

בחרו לעבור שנה בבשארה אל־כורי לתקופת נשיאות נוספת של שש שנים. המשטר שקד „להנ־ציה” את עצמו בכל האמצעים...

כשלון — או הצלחה?

על רקע זה נוכל להעריך נכונה את התמורה שחלה עתה, עקב הבחירות של ה־15 באפריל 1951, אף שלא היתה זו התמורה המהפכנית המ־צופה.

מנין הצירים שנבחרו הוא 77 (הוא הוגדל כפי גידול האוכלוסיה). מתוך אלה נבחרו קרוב ל־30 צירים מארונים, ובהם ששה ממועמדי ה„כתאבי” (הפלאנגה), אף שנשיאם, פייר ג'מייל עצמו, מנ־היג ה־הלבנון המארוני, לא נבחר, משום־מה. כן נבחרו 16 צירים מוסלמים שיעים, 14 מוסלמים סונים, 5 דרוזים, ומספר נוצרים ארתודוקסים, כמעט כל צירי הפרלמנט הקודם נכשלו בבחירות, אם כי בהרבה מקרים נבחרו במקומם אנשים הר־חוקים למדי מן האופוזיציה.

אם על אף הלחץ, הטרור ומשוא־הפנים — אלו היו התוצאות, הרי רשאית האופוזיציה הלבנונית של נאמני הארץ ודורשי טובתה, חירותה וייתודה להתברך בהצלחה, האופוזיציה, שנתלכדה ונת־גבשה, נישאת על גלי תמיכה עממית רחבה. היא כבשה לה קו איתן של עמדות ומבנה מערכת הבחירות יצאה מחושלת, בוטחת כי יומה קרוב לבוא, כי לא יארכו עוד בלבנון ימי המשטר הער־באי הנשחת.

הערבאות בארץ הפרת

(מעמוד 14)

תרבות הבדוים לא תרבות קדמאית היא. זוהי צורת חיים מגובשת, תרבות רוכבי גמלים התלוייה בארץ ישוב. אין תרבות בדוים בלא נשק, אבל אין בדוים המייצר נשק. גם את מזונו אין הוא מגדל לעצמו את הנשק מקבל הוא מערי ישוב. את עיקר מזונו מנאות המדבר. תרבות הבדוים תרבות משנית היא.

את ראשיתם של שבטי הגמלים בצפון אפריקה יודעים אנו ברור. הרומאים הם שפיתחו שם במאה השלישית, אחרי כבוש קרתחדש. לצורך השליטה על דרכי המדבר, כדבר הזה עצמו נעשה בתקופה קדומה הרבה יותר במזרח. מדינות ארץ הפרת היו מחזיקות רוכבי גמלים, חיל עזר לשייטור הערבה, חיל ערבה כזה, אלף רוכבי גמלים, השתתף דרך משל במלחמת כרכר, (בתקופת אחאב), בצד הקואליציה העברית הדרומית נגד האשורים.

עורק החיים העיקרי של תימן הגדולה היתה דרך המסחר הגדולה ההולכת מדמשק דרומה, עד ארץ הבשמים שבקצה הדרומי של הים האדום וחופי האוקיינוס ההודי. לכל ארכה של מסלה זו היו פוזורים תחנות מסחר, מצודות, טירות, ישובים חקלאיים בכל נאות המדבר, — משלטי הדרך של בני יקטן.

ומה שעשו מדינות ארץ הפרת בקנה מדה קטן עשו בני יקטן בקנה מדה גדול, לאורך דרך המסחר הגדולה, ולאורך כל הדרמים המסתעפות ממנה על פני חצי האי, אף ברמה שבלב ערב עצמה. השייכים הבדוים ומלכיהם, בכל רחבי תימן הגדולה של הימים ההם, היו בני ברית כפופים להם, חיל הערבה, שחי ומצא את פרנסתו בחסותם, בצל מסחרם הענף.

הבדוים, כאמור, מיחדים את הכנוי „ערבי“ לעצמם. כל זולתם מדוברי הערבית הם בעיניהם מסתערבים בלבד. אף ישמעאל אינו ערבי, כי אם מסתערב בלבד.

ואולי גם עד המופתי מיודענו), ולא שושלת מוסלמית אחת קמה ממשפחתו של נביא או מת-נבא וראש אסכולה. כך קמה שושלת הפטימיים, מושלי מצרים בימי הרמב"ם דרך משל. כך ממלכת המוחזידין במרוקו ובספרד. כך גם בית עבאס, בית הח'ליפים הבגדדי שהוריש את בית עומאיה, באמצע המאה השמינית (תקופת דוד אל-ראי).

נגד המסתערבת

משטר הפשיטה הבדוי נהג סובלנות רבה למדי כלפי עם הארץ הנכבש, העמל, והניח לו לנהוג כמסורות דתותיו. אבל נהג התעלמות שלמה מכל צרכיו, ה„דימה“ בני החסות, נוצרו, לפיו, רק להנאתו של המוסלם הפושט, הוא אכלם בכל פה. עדרי הבדוים רעו בכל חלקה טובה, ו„אמיר המאמינים“ סחט מהם כל מה שאפשר היה לסחוט למען מקורביו וכל עדת המאמינים. הארץ הלכה והתדלדלה. חיי התרבות של עם הארץ הלכו ונצטמקו.

ובד בבד עם ההדלדלות נפתח פתח לגרים. „עדת המאמינים“ מעוטת המספר היתה זקוקה לרופאים, לסופרים, לפקידים ולבלרים מבני הארץ, ועקרון גזעי לא ידעה, ועם זאת השכילה שלא להתכחש לנביאי דתות עם הארץ, למשה, לישוע ולממשיכי פעלם, הלא בשמם, בעובדת השפעת הדתות המתימרות בשמם בחצי האי ערב קנה לו מוחמד נפשות, היא לא דרשה כי אם הודאה בשליחותו של מוחמד כאחרון הנביאים. הפתוי היה גדול, כח ההתנגדות קטן. אחר כך, עם ירידת הבדוים והתגברות הדת, החלו גם הריסות מתקופה לתקופה, ככל שהעמיק הדלדול בארץ כן נסתערבה והלכה, תהליך שלא פסק עד היום הזה. בן-צבי, למשל, שעקב אחרי גורל השומרונים, יודע לספר על גל התאסלמות שפשה בתוכם עוד בדורות האחרונים.

התרבות הערבית של ימי הבינים לא תרבות הבדוים היתה ולא תרבותם של יוצאי מכה. זו היתה יצירה בינלאומית של בני הארצות הנכבשות, יהודים ונוצרים, דוברי ארמית, בארץ הפרת וקופטית במצרים, ברברים וגרים מן הס' פרדים במערב, ואירנים במזרח.

תקופה זו, התקופה הערבאית הקלסית, לא תקופה לאומית היתה מעיקרה. תקופה זו אין בה לסייע לגבושה של אומה, להפך, היא היא, על מסורותיה, הרייה המכשול הגדול, שכל המתיםרים בה ונשענים עליה לא יצלח בידם לחדש אומה.

המשטר היקטני הקדום בערב

בספרות הערבית, המוסלמית, ידועה התקופה שלפני האסלאם בשם ג'הליה, מבחינה מוסלמית דתית יורה מונח זה על האלילות ששררה בחצי האי מאז ומעולם עד מוחמד.

אכן הבחינה התיסטורית יפה כחו רק לתקופת כמה עשרות השנים שלפניו, מאז נפלה ממלכת חמיר, יורשתן של שבא ואחיותיה, האחרונה למדינות שבקצהו הדרומי של חצי האי, בחבל תימן של היום, מדינות אלו היתה להן תרבות משלהן, — חקלאית — כתב משלהן — לשון משלהן, שהערבית שונה ממנה לא פחות משהיא שונה מן העברית, ואשר לפי מיטב המסורת, העבריות כערביות, התיחסו כולן על בני יקטן.

עד אז ידע חצי האי יציבות, הכנוי, חבל הערביים, שתרגומו המודרני, והמוטעה, הוא חצי-האי ערב, עדיין לא היה ידוע בעולם כשם גיאוגרפי. כנוי זה מורה על מקום מושבם של הבדוים.

אנגלי שעיניו בראשו

על הערבים

שלא כדון, מכנים בכל מקום בשם „ערבי“ את בני דת מחמד, גם כשאין להם כל זיקה לאומה הערבית. לפי שמו, על ערבי להיות ליד ערב או הג'או, אולם מאות בשנים משתמשים בכנוי זה לציון כל עם המדבר ערבית, מלאיים, מאורים, ארצישראליים ומצרים נקראים ערבים. למרות כל זאת, עובדה היא שהערבי האמיתי הוא הבדוי הערבי ויוצא חלציו, בעתונות ובהודעות הרשמיות מתוארים כמעט תמיד התושבים המוסלמיים של ארץ-ישראל כערבים. על פי האמת זורם בעורקיהם של תושבי הערים והכפרים מעט מאד דם ערבי או שאינו נמצא כלל. הם צאצאי הפלשתיים, היבוסים והכנעניים. ערבים אמיתים או בדוים הם רוב תושבי ארץ-ישראל הדרומית מעזה ובאר-שבע דרומה, שבטים בודדים שוכנים בחלקי ארץ אחרים. אך כמעט שאין ולא כלום בינם לבין הפלחים היושבים בכפרים ובשטחים הפוריים. — — — הסורים כעם לא עשו דבר כדי לעזור לענין הערבי, פרט לכמה פעולות בודדות של בדוים אחדים במזרח בשלבי הסיום של מסע לורנס ופרט לשרותם של קצינים סוריים מעטים שברחו מהצבא התורכי. ההמון הגדול של העם הסורי לא עשה דבר, זולת קיום אספות סודיות ושמיעת נאומים, תושבי ארץ-ישראל לא עשו אף זאת, ודווקא מפי מעמד האפנדים המתונך של ערי סוריה וארץ-ישראל אפשר לשמוע את כל הדבורים על עצמאות ערב... אין הם כלל ערבים. ערבי חייב להיות ממוצא ערבי ואילו הסורים והארצישראליים גם יחד אינם בעצם ערבים. שתי ארצות אלו מיושבות על ידי אכרים ועירוניים שמוצאם בלי כל ספק מהיבוסים, הכנענים, הפלשתיים ויתר העמים העתיקים שישבו בארצות הללו לפני הולדת ישו. לעתים קרובות שומע אני סורים שמנים ורכרכים, וכן גם ארצישראליים, מדברים גבוהה גבוהה על מוצאם הערבי, חייתי ועבדתי עם הערבים שמוגה עשרה שנה ומכיר אנוכי את בני הגזע הזה, ושום כמות של מאכלים מטונגים בשמן ומיני תרגימה שמנים לא תהפוך את בני הגזע המדברי הקשה הזה ליצורים הרפים והתשושים המדברים כיום על קרבה משפחתית אל נודדי ערב — — —

לפעמים מכנים את הערבי בשם בן המדבר, אולם כינוי זה אינו הולם אותו. על הרוב הוא אבי המדבר והוא יוצרו, מדבר השממה שהוא מתגורר בו ושאינו לגדל בו למעשה כל צמח הוא תוצאה ישירה מעצלנותו הנוראה ונטייתו הפראית להרוס כל דבר שאינו מובן לו. חלק גדול מהארץ, המספק לו כיום בצמצום את האמצעים לקיומו המפוקפק, היה מסותח למדי בזמן מן הזמנים, אף פעם לא תקן הערבי את הנזקים שנגרמו בידי הסבע ומצד שני הרס בהפקרותו תעלות ובריכות שהתעצל להשתמש בהן. כך הצליח ליצור מדבר צחיח שיעמוד בשממותו כל עוד ישב שם הערבי.

מאיוור צ. ס. ג'ארוויס, שכמתי ערב-

לפי מסורותיהם. ומסורות אלו עצמן אומרות כי ראשיתם של הערבים היא בערבה שמצפון לארץ החקלאות שבדרום חצי האי, תימן הקטנה של ימינו. מסורות הערבים עצמם מעידות כמעט ברור על מוצאם: חיל הערבה של בני יקטן. אף עצם השם דומה שזה מקורו. לפי כל הנראה איננו ערבי. השם הערבי המקורי הוא בדוי. "ערבי", ראשיתו אינה אלא הכינוי העברי לחיל הערבה הזה.

עד נפילת חמיר לא נודעה פלישה ערבית ולא התפשטות ערבית של ממש בהיסטוריה. להפך, כל המסורות, כעבריות כערביות, יודעות לספר על התפשטות עברית מן הצפון התרבותי לעבר הערבות שבדרום ובמזרח, החל מיקטן בן עבר הצעיר, ועד ישמעאל ובני-קטורה ושמעון. ארץ בעלת משטר יציב ועומד, הילודה נקצבת בה בסופו של חשבון לפי אפשרויות הפרנסה. בדוי שצר לו המקום בצל יקטן ובני חסותם הלך לשמש בחילות העזר של מדינות הצפון. בארץ הפרת. בימי שלטון הזרים בארץ הפרת. הגיעו שייכים בדויים אף לעמדה מדינית בארץ הספר

של הישוב. זינוביה, מלכת תדמור המהוללה, רעייתו של מלך בן מוצא ערבי, אף השתלטה במאה השלישית לכמה שנים על ארץ הפרת כולה. בתקופת המעמד המדיני שזכה לה בעלה בשרות הצבא הרומי. בגבול הערבה של עבר הירדן מזרחה כמה נסיכות בית גטאן בחסות הרומאים, ובגבול תחום הישוב בארץ-הנהרית נסיכות בית לח'ם, בחסות פרס יריבתם. הזרים, שלא בטחו בבני הארץ, הקפידו שלא לתת נשק בידם, והגדילו את כוח ה"ספר" (סמ"ך שוואית) הבדוי ואת סמכויות נסיכתם. בתקופת שלטון רומי הגיעו שייכי הספר לתואר אתנרוס, וסמכויותיהם הורחבו גם בתחום ארץ הישוב. דומה כי גם הנבטים, שאם גם היתה לשונם ארמית כלשון ארץ הפרת כולה, הנה שושלתם, שהתייחסה על הערבים, הועלתה לשלטון בחסות השלטון הזה, — השושלת הערבית הראשונה בארץ הפרת.

אכן, מרכז הכובד הערבי לא יצא מעולם מתחומי חצי האי.

תקופת הג'הליה, תקופת התווה ובוהו בחצי האי, באה עם מפלת חמיר, בראשית המאה הששית אחר הספירה.

היקטני עצמו בקרן דרומית-מערבית של האי. עם מות מוחמד כלתה ביות ערב. והאסלאם הבדוי, בראשות תגרי מכה, עלה צפונה, לכו את ארצות הישוב.

שום יסוד חיובי

התקופה טרום-המוסלמית, במדה שהיא ישר בית, לא ערבית היא כי אם יקטנית — עם אחר, לשון אחרת, תרבות אחרת. הויה אנטי-ערבית בשעתה, הבדויים לא ירשו אותה ולא המשיכות. הם הרטו אותה, במדה שתקופה טרום-מוסלמית זו היא ערבית, הרי זו תקופת הג'הליה, תקופת השתלטות מכה והתפרעות-הביזיה של הבדויים. ובין כה ובין כה — מחוץ לתחומי ארץ הפרת היא והויה מנוגדת לה בעצם אפיה.

אם יש בה בתקופה זו לשמש מנוף לתנועת התחדשות, לתת אבני יסוד והשראה להתחדשות, אולי יש בה לחולל זאת בחצי האי ערב — נגד כוחן והשפעתן של תרבויות הישוב, ובראש וראשונה נגד בכורת, הצפון, אש'אם, — ארץ הפרת — לארץ הפרת עצמה אין היא עשויה להעניק כל מאומה, על כל פנים שום יסוד חיובי.

הסכנה הערבאית האמתית

אכן, אם אין בה בערבאות להעמיד תנועת התחדשות, לאומית, יוצרת, חיובית, הנה כוחה רב אתה להזיק, אין זה מקרה שבהתגבש תנועה לאומית בתורכיה ראתה זו להתנער קודם-כל מן האסלאם ולהסתגר מעקבות ההשפעה הערבית הרבה בתרבותה.

אין זה מקרה שהלך-הרוח החלוש של התחדשות באירן שם לו את תורכיה למופת, והוא חותר לחזור, דוגמת התורכים, ולהתנער כמותם מן ההשפעה הערבית, ואין זה מקרה שטאה חוסיין, במצרים, ראש המכללה החילונית בשעתו, נשא את עיניו למערב מזה ולקדמוניות ארצו מזה ופנה עורף למסורת האסלאם הערבי, וההתנגדות התורכית להקמת מדינה ערבית מאוחדת בארץ הפרת לא מחששות צבאיים דוקה היא נובעת. מי ייטיב להעריך את משקלו של כח זה כתורכיה כיום? התנגדות זו נובעת מחשש הרמת קרנה של הריאקציה המוסלמית בתורכיה פנימה. חזרה אל תקופת הקדם, פריקת עול האסלאם הערבאי, היא תנאי והכרח להתנערותם של עמי קדמת אסיה מימיה-הבינים הארוכים שלהם, ומדת התנערותן

(מערב לדף)

של דבר נשמו הדרכים, חדלו ארחות, הארץ שנדלדלה לא יכלה עוד לכלכל את יושביה, אי שקט השתרר בכל רחבי תימן-הגדולה.

מוחמד, נביא האסלאם, בן מכה וחניך בדויים בנעוריו, הושפע השפעה עזה מן היהודים והנוצרים וביקש לעמו צורת ארגון חדשה, שתעמיד אותו ואת עירו ונאמניו בראשם של שבטי הבדויים. גם הסתמך בטכסיסיו על חליפות מזל המלחמה בין פרס לבין ביצנץ.

אולם את לב חילות המצב, יושבי המשלטים, הטריות ונאות המדבר שעל דרך המסחר לא הצליח לקנות. הם הביטו מגבוה על צאצא הבדויים הבורע, ערי ערב המעטות לא היה בהן להעמיד כוח צבאי של ממש, דוגמת מרכזם של היקטנים, בדרום הישובי והחקלאי, משהוכה מרכז הכוח של חצי האי, נתפרקה אחדותם של כחות הישוב בחצי האי וסר כוחם. אחדים של הבדויים בראשותו של מוחמד חרץ את הגורל.

בכוחם של מדינה המיוחדת ושבטי הבדויים השתלט מוחמד על מכה.

תשע שנות שלטונו של מוחמד בחצי האי היו תשע שנות הביזיה הגדולה. בזה אחר זה בזו הבדויים בשם הנביא והאסלאם את כל הישובים החקלאיים שבהציה-האי, ישובי קורייתיה וחייבר וזולתם. כעבור זמן חרב בידם גם מרכז הכוח

קדמת אסיה ועמה ארץ הפרת נחלקה בימים ההם בין ביצנץ לפרס. תימן הגדולה, בראשותן של ממלכות בני יקטן, היתה עם הפרסים. ביצנץ היתה נוצרית ואויבת יהודים. הפרסים נשענו במדה רבה על הישובים היהודיים הגדולים שבארץ הנהרית ולאורך דרך המסחר הנמשכת לאורך חצי האי. בין ערביי הספר של ביצנץ רבו המתנצרים. ההשפעה הביצנטית, הנוצרית, חדרה עד גבול תימן של היום. החמיריים הגיבו ביד חזקה, כנגד הסכנה הנוצרית, הביצנטית, שימ' שה להם היהדות רבת ההשפעה שבערב. בביצנץ מלך בימים ההם יוסטינינוס, שחלם להקים את הקיסרות הרומית מחדש בכל ארצות הים התיכון. כנגד תימן היהודית-הפרסית תמך בחבש הנוצרי, ובמלחמה עם חיל חבש הפולש נפל יוסף ד'רנואס היהודי, המלך האחרון לבית חמיר.

ואתו הוכה המשטר היקטני בתימן-הגדולה. החבשים שהכווה לא הצליחו לרשת אותו. פרס לא הצליחה להקים בה שלטון ישר, שלטון נצחי בים, כוח מקומי ישובי אחר לא קם.

הבדויים נתפרעו, אנשי מכה, תהנה מרכזית בדרך הגדולה ומקום עליה-לרגל לרבים משבטי הבדויים סביב — בני תערובת שהתייחסו על השבטים הבדויים סביב, נטלו את ארגון ארחותיו של המסחר המעט ששרד לפליטה, אך בעיקרו

מנפוליאון עד לורנס

(סוף מעמד 11)

הבריטי אצל חוסיין, כינה את הערבים הללו "המון מוג'לב וחסר משמעות". פרשה שלא היתה לה שום השפעה על מהלך המלחמה, אבל אין היא נעדרת חשיבות סמלית, כיוון שהיא מציינת את לידתה של הפאן-ערביות: זו צצה, בשנת 1300 להג'רה לערך, ברוחם של האנגלים ובמעשה בוכותיהם.

הבימוי: 1918-1939

עם "לורנס איש-ערב" (או "ערב של לורנס", למען הדיוק) עלה על הבמה ה"ערבי" הראשון מאז עבדאלקאדר של אמצע המאה ה-19, — אנגלי מחופש בפועל ממש כבדוי, שהיו לו כמה מתחרים רציניים יותר, בהם "המלך בלתי-המוכתר של ערב הסעודית", המתאסלם ס'ג'ון פילבי (חג' עבדאללה), וכמעט כל צוות הבריטים במצרים, בארץ-ישראל, בעראק וכדו', שבתחילתה היתה שקופה, שהוקיעוה לעתים קרובות אך לשוא, לבשה את משמעותה האמיתית לאחר שנסתיימה המלחמה: היא נועדה לשמש עילה ומכשיר להשתלטות האנגלית על המורח כולו ולחיסול האבטחות הנאות לבעלי-הברית השונים.

אכן, על חוכה זו מעיד במפורש אחד מעמודי השלטון הבריטי במזרח והערבאות הבריטית, סיר רונלד סטורס, בספר הזכרונות שלו (ע' 379): "הערבאות אינה קיימת".

מצאו מישוהו אחר (לפי עדותם של סטורס ולורנס עלה הלה ב-11 מיליון לירות זהב, כמחיר ארבע אניות-שריון של האדמירליות בימים ההם). היה זה מצאצאי "משפחת הנביא", חוסיין, השריף ממכה, נכבד ועותומני שהיה שרוי בריב עם כל שכניו בערב, לא-נודע בעולם המוסלמי, וכשהכירוהו — בזו לו, אחרי התמקחות אי-קק עם התורכים ועם האנגלים נעשה חוסיין עושה-דברם של האנגלים. לאחר שנסתכן מעמדו, לאחר שאיימו עליו בהפסקת העליה-ברגל ממצרים (מקור הכנסתו היחיד), ובמחיר תמיכות עצומות והבטחות עצומות עוד יותר, הוא הכריז על "עצמאות" הג'אז, אבל לא נסה בריצנות לסלק את חיל-המצב התורכי ממדינה, — פלוגות מועטות שיצאו משם רק לאחר סוף המלחמה.

אחד המביימים של אותו מרד-במדבר היה ההרפתקן לורנס המפורסם מדי. הכל נצטמצם במוקשים שהניח הלו בעצם ידיו מתחת לפסי מסילת הברזל של מדינה, מסילה מהוסרת ערך צבאי וכלכלי, בעוד שכמה אלפי בדויים מחג'אז היו נוהרים אליו בימי התשלום ונעלמים למחרת, חוכה-זאטולה לפי הודאת המארגנים והמשקפים הבריטיים עצמם (סטורס, לורנס, לידל הארט, הקולונל וילסון, הנציג

קס"ב

המיעוטים האובדים במזרח

מאת „אבן אל-חורי“

המחבר הוא נוצרי לבנוני-אמריקאי בעל קשרים הדוקים אל המזרח. התכנו הוא כותב בשם ברי כדי שיהיה ב"חזרו" לכתוב את העובדות כפי שהוא רואה אותן וכפי שלמדן מנסיונו.

עיתון ספרות-חברה

המ"ל: א. י. סופר
תל-אביב: ת. ד. 448, או: דפוס מל"ן, ר' הלל הזקן 6.
ירושלים: א. אמיר, המושבה היונית, בית 37.
חיפה: י. קינן, גבעון 17, הדר הכרמל.
נדפס בדפוס מל"ן בע"מ, ת"א
ההפצה: חב' „פלס“
גלושות: הצניקופיות המאוחדות
דמי החתימה לשנה: לירה אחת
לחצי שנה: חצי לירה
מחיר החוברת 100 פר.

ואת הקוראן חובה ללמד בכל בתי-הספר. לא נותר כי אם הלבנון, המדינה הנוצרית האחת במזרח התיכון. הלבנון יש בו כיום מיעוט חזק של מוסלמים. בתקופות שונות באו אלה לארץ. קצתם מבקשי רוחה כלכלית, קצתם נמלטים מידי רודפיהם, מוסלמים כמוהם. בלבנון מצאו מקלט וסיכויים. ראוי היה לחשוב שאסירי-תודה יהיו לרובו הנוצרי של הלבנון ולמסרתו הנוצרית. אך נהפוך הוא, בשיתוף-פעולה עם המדינות הערביות האנטי-לבנוניות לוחצים הם על הלבנון, ובתככים ונכלים אמרים הם לעשות גם את הלבנון ארץ מוסלמית נחשלת. אם יקרה הדבר הנורא הזה, ייעשה המזרח התיכון כולו אזור מוסלמי סגור וחתום. את הדבר הזה אפשר למנוע רק אם מנ"י הגיחה הנאורים של שתי המדינות בלתי-המוס" למיות, הלבנון וישראל, ישחפו פעולה מתוך אחוה, ובכך יביאו שלום ובטחון לשתי ארצותיהם ויפלטו את הדרך לעתיד דימוקראטי מתקדם למזרח התיכון.

מזמן ששטפו המוניות המוסלמים של ערב במאה השביעית וכבשו את סוריה, ארץ-הנהריים, ארץ-ישראל ומצרים, נתאסלמו רוב אוכלוסיו של המזרח התיכון. שנוצרי היה אז. אבל הרבה נוצרים ויהודים, אכרים כיושבי-עיר, שמרו אמונים לדת אבותיהם, נסתכנו בחיים שמחוץ-לחוק, וסב"ל לו כל מיני רדיפות, מנכונותם לוותר על כל דבר שמחוץ לאמונתם. עם שבמאה ה"ג החלו המונגולים של אסיה התיכונה במלאכת-הדמים שלהם, מלאכת האלימות, הרצח והאונס, נתאסלמו כמה משבטיהם, וכבוא המאה החמש-עשרה השלימו מה שלא עשו רו הערבים המוסלמים כוח לעשותו: הם כבשו את קיליקיה, ארמניה, אנטוליה וקושטא, ובכך מיגרו את קיסרות ביזנץ. הנה כך נעשה המזרח התיכון מוסלמי במכריע, והואיל ובאסלאם הדת והמדינה משולבות לבלי-הפרד, לבשו כל חיי המזרח התיכון ותרבותו צביון מוסלמי. מיעוטים נוצריים ויהודיים הצליחו בכל זאת להחזיק מעמד עד היום הזה בקרב עולם מוסלמי זה. משהופיעה התנועה הפן-מוסלמית בדורות האחרונים ככוח מדיני בינלאומי הלך מעמדם של מיעוטים אלה הלך ורע. בני המיעוט היהודי שיחק להם מזלם ונמצא להם בישראל מפלט שבו יוכלו להיות חיי בטחון. בתוך כדי חדשים או שנים מספר ימצאו כל יהודי המזרח את מקומם בתוך האומה העברית של מדינת ישראל. הנוצרים לא נתמזל מזלם ככה. להוציא את הלבנון — שהוא קהיליה נוצרית בעלת רוב נוצרי קטן — אובדים הנוצרים שבמזרח התיכון ויורדים מעט-מעט מן הפרק. תורכיה, למשל, פתרה את בעית המיעוט שלה על פי דרכה. במלחמת העולם הראשונה השמידה תורכיה הסולטאנית את הארמנים הנוצרים. במ"ר רוצת המהפכה הכמאלית נפטרה מן „היוונים“ של אנטוליה, שבעצם לא היו יוונים כלל אלא יוצאי חלציהם של אזרחי הקיסרות הביזנטית מקדם. חצי האי הערבי נקי ממיעוטים. הואיל וקבוצת המיעוט האחרונה, יהודי תימן, הוטסה עתה כמ"עט כולה לישראל במבצע „מרבד הקסמים“.

יכולה להמדד בפועל ממש במליון של התנאי הזה.

ואם רבה סכנתה של הערבאות לכל הארצות סביב, הנה חריפה היא כמה וכמה בארץ הפרת פנימה.

פה, בארץ הפרת, קיים רוב ערבאי, ואם אף רוב יחסי ורופף בלבד. פה קיימת מסורת של שלטון ערבאי, ועל כל פנים מוסלמי, ויהירות מוסלמית, וכנגדה מסורת של כניעה וקבלת עול השלטון הזה, מצד כל זולתם. פה קיימת שליטה ממשית בידי הפחות והאפנדיה הערבית, באמצעותו של אספסוף עירוני מוס"ת, המון כפרי נבער, ובת" מיכתו המסורתית של השליט הזר, אם תורכי ואם בריטי או זולתו.

ספק גדול הוא אם יוכלו ערבאי ארץ הפרת אף לנסות נסיון רציני להילאם בארץ, אך אין ספק בדבר שלא יוכלו לא לטבוע את חותמם על כל אשר בארץ גם בלא כן.

מסתבר שברשותם תשאר הארץ ירודה ומש"טרה קולוניאלי. אבל עצם קיומם הערבאי מותנה בכך, ועל כך ילחמו ולא יחדלו להלחם, כל עוד יעצרו כוח, גם מלחמה אקטיבית גם פסיבית.

הם ילחמו על כך שארץ הפרת תוסיף להשאר, והשהרון הפורה אשר בשולי חצי האי ערב — מדבר תרבות ואדם, עם כמה ערי שלטון למוס" למים וכמה נאות-מדבר מעלות מס: ישובי העממים הלא-ערביים המעותדים ליום בו.

והמדבר איננו נתון לחלוקה, וחוקו על נאות ה"מדבר, מדינת-החלוקה בת-חלוף היא. חבל מערב-הירדן איננו ארץ, גם שני עברי-הירדן יחדיו לא יעמדו ולא יכונו. כל אלה אינם כי אם קרן דרומית-מערבית של הארץ, וסוף גורלה — גור"לם. ביודעים או שלא ביודעים, אנחנו נלחמים על ארץ הפרת, אם לא נקבע אנו את גורלה, תקבע היא את גורלנו.

בעיתנו, כבעית ארץ הפרת כולה, וכל הארצות סביב, היא בעית השחרור מעול ימי הבינים שלנו ושלה, מעקרו-נות הדת והעדה אשר קבעו.

הנוער העראקי מהגר...

„בני הנוער — זרים בארצם“

העתון „אל איסתקלאל“ (עתון לא" מפלגתי, שאין להחליפו עם העתון „ליווא" אל-איסתקלאל) היוצא לאור בבגדאד, פר"ס סם מאמר, שבו הוא עומד על העובדה שלא רק יהודי עיראק יוצאים משם, אלא גם בני נוער עיראקי יוצאים מארצם. העתון אומר: „עכשיו מתברר באופן גלוי, שאדמה עיראק אינה מפרנסת את אוכ"ל לסי"ה בני הנוער קובלים יותר מאחרים על כך. כל יום העובר מוכיח את סבלם, כשהם מדברים על הגירה, סימני יאוש מסתמנים על פניהם. הם מחפשים דרך לארץ אחרת, למקלט אחר, ולמולדת אחרת. מה יהיה גורל עיראק, אם בניה יצאו? בני הנוער מבקשים חיים חדשים תחת שמים אחרים, בקרב עם אחר ובחסות ממשלה אחרת, שיוודו בזכויותיהם ובח"ייהם, שיספקו להם לחם לאכול, בגד ללבוש ומעון. עיראק — ארץ יפה זו — אינה עוד יפה בעיני בני הנוער שלה. היא יפה רק בעיני ממשלותיה ובעיני עושקיה, הרוצים שעי"ראק תוסיף להיות שייכת להם בלבד. עיראק, ארץ החידקל והפרת, ארץ הנפט והתבואות, רחבת ידים ופוריה, — מה יהא גורלך, אם בני הנוער שלך יעזבוך? עיראק היקרה תפונה כדי שתהיה ארץ השייכת לבעלי ההשפעה ולפיאודלים. עיראק תתרוקן מבניה, מפני שממשלותיה הנבערות מדעת עושקות ומנצלות, הכל ישותמומו, שבעיראק תשאר כנופיה של עושקים, המנצלת ומוכרת בעוד שהמעמד הפעיל עוזב אותה. כלום אין זה מוזר, שבני הנוער העיראקי מרגישים את עצמם זרים בארצם? מה איכפת לממשלות, שה"אדמה תהא שוממה — ובלבד שאנשיהן יתעשרו בצורה מבישה? פרסומו של מאמר זה גרם להפסקת הור"פעו של העתון „אל איסתקלאל“ בפקודת הממשלה לשנה שלימה.

(„הארץ“, 12.3.51)